Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104
DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ
STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW
LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ✸ РІК XVIII. Нр 1 (94) СІЧЕН - ЛЮТИЙ 2007 ✸ КРЕНИЦЯ – ЛҐНИЦЯ

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

Ужгородська (або ж Горянська) ротонда – найцінніша і найстаріша пам'ятка храмової архітектури, яка збереглася в Україні з XII століття і поступається за своїм значенням хіба що Софії Київській. (...) Так кажуть фахівці. Водночас вони стверджують: якщо терміново не взятися за ремонт унікальної пам'ятки, вона може зникнути з лиця землі.

Наталка Попович, *Фрески Горянської ротонди „плачуть"*., стор. 6

(...) О кілко нетактом є называти „полемківскыма" нашы церкви, котры находят гнеска в руках римокатоликів, то уж нахальством є звати так святыні, в котрых до днес ся молиме, так православны як і грекокатоликы. Як же напримір церков в Ждыни (...) мож назвати полемківском? Не загрібуйте нас жывцьом панове-шляхта!

Петро Трохановскій, *Лемківскы церкви фасцинуют*, ст. 10

Гладит душу, радує серце і вливат надію на пришліст тото, што кождого новонаступуючого рока Святого Миколая витат шториз то веце родители, веце діти, з богатшым і труднійшым артистычным репертуаром.

Лука Сук, *Гладит душу і вливат надію...*, стор. 12

Кєд єм вертал ся до Гір, так як од них приіхал, з ансамбльом „Зоря", серед веселой атмосферы чул єм голосы, так п. дириґент Анны Дубец, як членів ансамблю: „То імпреза під каждым взглядом професиональна", „Было *tin-ton*, од нічлігів, жывліня, по сцену".

Петро Трохановскій, *Ґожівскы Стрічы мают кризис... поза собом*, стор. 14

— Де Юльчык? — збіліла мати, – і розпачливий крик розорвал холодну осінню ніч над Волівцьом.

Ціле село з тырвогом чекало свитаня, жебы іти глядати в лісі малого. Та гляданя дітины першого дня ся не повело. І на другій ден нихто в селі нич не робил. – Вшыткы, хто лем міг, ішол до ліса.

Мария Горбаль, *Юльчык*, стор. 18

Што за груден того рока был в Кракові.... Найстаршы краківскы Лемкы такого не памятают. І то не про зиму, ани не про снігы, бо тых ани на лікарство не дізрил, хоц студенты радо бы іх привитали, товды хоц єст вытлумачыня на занятя ся спізнити (...). Але про сніг того грудня мож было забыти. Зато Краків не міг забыти про Лемків. Самы ся пхали де лем могли, жебы гев свій слід лишыти.

„О", *Аж ся ехо несло*, стор. 22

На передній стороні окладинкы: *...А Лемковина в зимі залюбувана*. Фото: Петро Басалыґа

На задній стороні окладинкы: *Церков Св. Князя Владиміря в Креници* (1983-1996). Фото: Петро Басалыґа

Новины – не новины не лем з Лемковины

♦ 3 листопада Міністер Культуры Словацкой Республикы принял делеґацию Русиньской Оброды з Владимірьом Противняком на челі. Предметом стрічы была орґанізация Музею Русиньской Культуры як і місце його сідибы.

♦ 11 листопада в Ліґници з нагоды 15-літа ЛАПіТ "Кычера" (офіцийні одсвяткуваного 1 жолтня во Вроцлавскій Опері) одбыл ся баль для колишніх і теперішніх членів ансамблю.

♦ 15-17 листопада делеґация американскых Русинів на челі з Ведучым Світового Конґресу Русинів проф. П. Р. Маґочі одвиділа в Вашынґтоні амбасады Румуніі, Украіны, Сербіі і Ватыкану. Предметом были очывидні русиньскы справы.

♦ 17 листопада в Пряшові Редакция "Русина" і "Народных Новинок" празднувала ювілей 15-літа істнуваня. Прибыло вельо гости і кореспондентів тых часописів зо Словациі і зо заграниці. Редакцию "Бесіды" репрезентувал П. Трохановскій.

♦ 19 листопада в Зеленій Горі *Об'єднання лемків* орґанізувало IV Дни Лемківской Культуры. Як інформувала льокальна преса, імпрезу орґанізувано м.ін. з нагоды 50-літа *Об'єднання украінців у Польщі*.

♦ 25 листопада в Кули (Сербія – Войводіна) Нардодна Рада Руснаків выбрала нового ведучого. Остал ним Ярослав Сабол, неєднократний ґіст предпринять Стоваришыня Лемків. Ґратулуєме!

♦ 26 листопада в Ґожові Влкп. Місцевий кружок СЛ орґанізувал XIV Стрічу з Лемківском Культуром. Выступили ансамблі: "Джерела Карпат" з Трускавця на Украіні, "Кычера", "Зоря" і "Лемко-Тавер" (чытай на стор. 14-17).

♦ 30 листопада в русиньскым селі Кечківці отворил выремонтувану дорогу сам Міністер Внутрішніх Справ Словациі Роберт Калиняк. Дорога – як дорога, кєбы не факт, же веде она до ґнізда роду Пана Міністра.

♦ 2 грудня Православна Парафія в Кренициы была ґаздом екуменічной стрічы пятьох функціонуючых на Сандеччыні віроісповідань. В місцевій церкви выступили два римокатолицкы хоры з Нового Санча і православний хор з Бардийова.

♦ 3 грудня в Ґорлицях одбыл ся VI Зъізд Объєднаня Лемків. Головом орґанізациі на дальшу каденцию остал Штефан Гладик. Ґратулуєме!

♦ 6 грудня в Варшаві одбыла ся стріча діти народных меншын з президентовом М. Качыньском. Учеників лемківского языка репрезентували школы з Гір (опікунка Ірина Гутыряк) і зо Західніх Земель (опікунове – Марґаріта Гербут і Штефан Косовскій).

♦ 7 грудня. Під том датом явила ся інтернетова відоміст што словацкій режысер Марко Шкоп взял ся за накручыня нового фільму п.н. *Европскы політыкы*. Акция осадит ся в селі Осадне, а героями будут місцевы діяче на европску шкалю – православний парох о. П. Сорока і долголітній староста села В. Микуляшко.

♦ 18-19 грудня одбыла ся в Кракові лемкознавча конференция п.н. *Dylematy tożsamościowe Łemków – aspekt historyczny, kulturowy, językowy, społeczny*. Конференцию орґанізували Стоваришыня "Руска Бурса" в Ґорлицях і Інститут Неофілоґіі Педаґоґічной Академіі в Кракові.

♦ 30 грудня в Ліґници одбыло ся засіданя Головного Заряду Стоваришыня Лемків. Підсумувано діяльніст миняючого рока, бесідувано о пляновaным – на квітен 2007 рока – V Конґресі Стоваришыня Лемків.

З пресы

Spotkanie z prezydentową

W Pałacu Prezydenckim w Warszawiie odbyło się przedświąteczne spotkanie z Marią Kaczyńską. Myślą przewodnią było hasło: „Piękno tkwi w różnorodności".

W spotkaniu wzięły udział dzieci wszystkich mniejszości narodowych w Polsce, w tym również dzieci mniejszości łemkowskiej. Powiat gorlicki reprezentowało sześcioro dzieci uczęszczających na lekcje języka łemkowskiego: Ola Wasula (SP Uście Gorlickie), Julia Duć (SP Uście Gorlickie), Ania Bodak (SP Bodaki), Natalia Skrypak (SP Gorlice), Piotr Dziubyna (SP Gładyszów), Darek Kopcza (SP Gładyszów).

Opiekunem dzieci była Irena Hutyriak – nauczycielka języka łemkowskiego, pierwsza w Polsce absolwentka filologii rosyjskiej z językiem rusińsko/łemkowskim.

– Spotkanie trwało około czterech godzin, dzieci mogły osobiście spotkać się z panią prezydentową, porozmawiać, poprosić o wspólne zdjęcie, autograf. Dodatkową atrakcją spotkania oprócz występów artystycznych był pokaz iluzjonisty – mówi Irena Hutyriak.

Kancelaria Prezydencka przygotowała dla dzieci poczęstunek, a na koniec każde otrzymało słodycze na drogę. Wróciły pełne wrażeń.

– Było to niepowtarzalne spotkanie. W Warszawie byłem pierwszy raz, a pałac prezydencki znałem tylko z telewizji (...) – mówi 11-letni Piotr Dziubyna ze Szkoły Podstawowej w Gładyszowie. (Ewa Bugno, Gazeta *Krakowska / Nowosądecka*, 21 grudnia 2006)

Tańczyli przed maharadżą i policjantami

Ambasador przyznał, że Polska dawno już nie miała takiej promocji – mówi Jerzy Starzyński, kierownik Łemkowskiego Zespołu Pieśni i Tańca Kyczera. – Nasze koncerty relacjonowano na pierwszych stronach najważniejszych gazet hinduskich. (...) ⇨

Tańczyli przed maharadżą i policjantami

⇦ Ambasador przyznał, że Polska dawno już nie miała takiej promocji – mówi Jerzy Starzyński, kierownik Łemkowskiego Zespołu Pieśni i Tańca Kyczera. – Nasze koncerty relacjonowano na pierwszych stronach najważniejszych gazet hinduskich. (...)

Legniczanie z Kyczery wraz z bułgarskim zespołem zawodowym Burgas uczestniczyli w Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym w Punjabie, prowincji na północy Indii. Byli jedynymi europejskimi grupami zaproszonymi na występy. Łemkowie dali łącznie 11 koncertów – dwa w Delhi i dziewięć w miejscowościach przy granicy z Afganistanem. Tańczyli i śpiewali nawet w Centralnej Akademii Policyjnej w Phillaur przed ponad trzytysięczną publicznością.

W niektórych miejscowościach pojawili się jako pierwsi biali ludzie od wielu, wielu lat, wzbudzając sensację. Zawsze, oprócz uzbrojonej ochrony towarzyszył im tłum ludzi, którzy odprowadzał ich z koncertu do miejsca, gdzie nocowali.

Legniczanie spali nie tylko w hotelach. Zaproszono ich nawet do sikhijskiego domu pielgrzyma. Miejsce jest z reguły niedostępne dla osób postronnych i pilnie strzeżone. Wpuszczono ich nawet do Złotej świątyni w Amristar – miejsca kultu narodów północnych Indii. (...) (Tomasz Woźniak, *Panorama Legnicka*, 5 grudnia 2006)

Łemkowie świętują

W sobotę Dni Kultury Łemkowskiej. Będą koncerty, wystawa i wykłady.

To już czwarte Dni Kultury Łemkowskiej w Zielonej Górze. Rozpoczną się o 11.00 w Muzeum Ziemi Lubuskiej przy al. Niepodległości wystawą fotograficzną „Na Łemkowszczyźnie i na wysiedleniu".

W bibliotece wojewódzkiej zaplanowano w tym czasie konferencję na temat mniejszości ukraińskich w Polsce i dyskusji o lustracji w tym środowisku. O 16.00 w sali kolumnowej urzędu marszałkowskiego można będzie posłuchać muzyki zespołów łemkowskich, a o 20.00 zaplanowano zabawę taneczną.

Imprezę zorganizowano m.in. z okazji 50 lat działalności Związku Ukraińców w Polsce. (/Red./, *Gazeta Lubuska*, 17 listopada 2006)

Wiedziałem, że Polsce mamy różne mniejszości narodowe i etniczne, m.in. białoruską, litewską, łemkowską, niemiecką, ukraińską. Nie wiedziałem natomiast, że istnieją w Polsce mniejszości ukraińskie. Człowiek uczy się całe życie.

Spotkania z Kulturą Łemkowską

Po raz 14. już gorzowscy Łemkowie spotkają się na specjalnym koncercie w Teatrze Osterwy. W tym roku zagrają i zaśpiewają cztery zespoły.

Wystąpi ,,Źródło Karpat" z Truskawca na Ukrainie, „Kyczera" z Legnicy, „Zoria" z Uścia Gorlickiego i „Łemko-Tower" ze Strzelec Krajeńskich.

Koncert rozpocznie się w niedzielę o 16.00. (/Red./, *Gazeta Lubuska*, 22 listopada 2006)

Sugerowałbym gorzowskim Łemkom, zorganizować – wzorem zielonogórzan (jak oni to wprzódy zorganizowali imprezę wzorem gorzowian) – jakąś konferencję, np. o mniejszościach łemkowskich.

Na kołki, bez gwoździ

Na wzgórzu została tylko drewniana dzwonnica, stosy nadpalonych belek i stare drzewa. Ogień strawił nie tylko świątynię, ale też część historii Komańczy, wsi na pograniczu Bieszczadów i Beskidu Niskiego. – Ale wierni patrzą z wiarą w przyszłość – mówi prawosławny proboszcz, ksiądz Marek Gocko.

(...) Zbiórka środków na ten cel (odbudowa świątyni – red. „Besida") wciąż trwa. – Ale im dalej w las, tym mniej drzew – przyznaje ks. Marek Gocko, proboszcz prawosławnej parafii pw. Opieki Matki Boskiej w Komańczy. – Im więcej czasu od pożaru, tym mniej pieniędzy wpływa na nasze konto.

To nie tylko kilkudziesięciolub kilkusetzłotowe kwoty od ludzi z Bieszczadów, ale rówmnież m.in. ze Szczecina, Bialegostoku czy Lublina. Niedawno w tym ostatnim mieście koncertował chór dicezjalny „Irmos" z Sanoka, zbierając pieniądze na odbudowę. Spory zastrzyk gotówki to dar biskupa Abla, władyki sąsiedniej diecezji lubelsko-chełmskiej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Z kolei budulec obiecały podarować Lasy Państwowe, bowiem cerkiew ma zostać odtworzona z drewna i w pierwotnym kształcie.

– Chcemy zachować wymiar belek, łącząc je na kołki bez użycia gwoździ, odtworzyć układ dziesięciu okien, czterech wieżyczek na dachu – wylicza proboszcz. (...)

Wszyscy chcący wesprzeć odbudowę mogą dokonywać wpłat na konto parafii prawosławnej w Komańczy. **Podkarpacki Bank Spółdzielczy O. Sanok 97 8642 0002 2001 0033 7832 0001.** (Piotr Subik, *Dziennik Polski*, 9 XII 2006)

Nowa pijalnia już zaprasza

Przedwczoraj w Wysowej-Zdroju odbyło się uroczyste otwarcie pijalni wód mineralnych. (...)

– (...) Obiekt taki istniał, lecz został spalony w latach 60. i dopiero teraz udało się go odbudować. (...) Mam nadzieje, że wybudowana pijalnia, na którą tak długo czekała społeczność Wysowej-Zdroju, przyczyni się do rozwoju uzdrowiska wzbogacając ofertę turystyczną naszej gminy – mówił Dymitr Rydzanicz, wójt gminy Uście Gorlickie.

– (...) Spisano także wieloletnią umowę dzierżawy z inwestorem kolejki gondolowej „Ostry Wierch". Trwają prace projektowe, a zakończenie inwestycji planowane jest na koniec 2007 roku – mówi Elżbieta Wansacz, pracownik gminy. (Ewa Bugno, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 14 grudnia 2006)

Ostatni, którzy tutaj wrócili

Tej niedzieli nie zapomnę do końca życia – mówi ocierając łzy Hilary Jaworski. – To był piekny poranek 29 czerwca 1947 roku, ale nie widzieliśmy tego piękna. Świat zawa-

lił nam się nad głową. W jednej chwili.

Butni żołnierze z orzełkami na czapkach otoczyli wieś. Kazali młodym mężczyznom zgłosić się do sołtysa Berestu. Dali dwie godziny na spakowanie całego dobytku. – Wyrzucili nas w świat, na tułaczkę. (...)

Pan Hilary wspomina jaki mieli piękny dom, ogród, oborę, dużą pasiekę, z której miód dostarczali do pensjonatów i sanatoriów Krynicy Zdroju. Miał 18 lat, kiedy rankiem 29 czerwca 1947 r. Berest otoczyło wojsko.

– Krzyki i płacz towarzyszyły nam w trakcie jazdy na targowicę do Grybowa – mówi Hilary Jaworski. – Smutno odezwały się dzwony w naszej beresteckiej cerkwi. Koczowaliśmy na targowicy do 2 lipca. Wtedy wpakowali nas do wagonu towarowego i przez ponad tydzień jechaliśmy do Oleśnicy. (...)

– Nie wolno nam było wracać w rodzinne strony przez długie lata – wtrąca pani Katarzyna. (...) Myślę, że jesteśmy jedną z ostatnich rodzin łemkowskich, która tutaj powróciła. Młodym te powroty nie w głowie. (...)

– Nie ruszymy się już nigdzie w świat. Dobrze się nam tutaj żyje...

– Boże mój, jak tutaj się nam dobrze oddycha górskim powietrzem, jakie tutaj mamy słońce, nasze hory Beskydy, prawdziwy raj na ziemi – wzdycha pani Katarzyna. (Jerzy Wideł, *Gazeta Krakowska, Magazyn Sobota*, 9-10 grudnia 2006)

Hej kolęda, kolęda

Mój mąż jest miłośnikiem Beskidu Niskiego, po którym wędrował z namiotem jeszcze w latach szkolnych. Od czasu do czasu wybieramy się tam razem. (...)

Bielanka to mała wioska z malowniczą drewnianą cerkiewką. Drzwi świątyni były uchylone, bo ktoś sprzątał w środku przed niedzielą. Zapytaliśmy, czy można wejść. Wnętrze pachniało drewnem i kadzidłem. Z ikon spoglądali na nas brodaci święci. (...)

Po cichych, skrytych w lasach wioskach, Wysowa wydała nam się spora i ruchliwa. Jest to uzdrowisko, w którym wykorzystuje się miejscowe źródła mineralne.

Idąc dalej przez Izby i Banicę, podziwialiśmy masyw góry Lackowej i cerkiewki. W tych stronach osiedliło się po wojnie wielu górali z Podhala, którzy zachowują swoje zwyczaje. Kto odwiedzi te wsie w wigilijną noc, usłyszy pohalańskie kolędy śpiewane przed łemkowskimi ikonami. (...) (Natalia Nikolska, *Chwila dla Ciebie*, Nr 50/06, 14 grudnia 2006)

„Dwójka" gotowa we wrześniu

Chemobudowa wygrała przetarg na dokończenie budowy Szkoły Podstawowej nr 2 w Krynicy Zdroju.

Budowa „Dwójki" ma już swoją historię. Przez dziesięciolecia mówiło się o potrzebie wzniesienia nowego gmachu. (...)

(...) Kontrakt z Chemobudową przewiduje też rozbiórkę starego budynku i uporządkowanie całej posesji. (...)

Zasłużoną dla miasta i gminy placówką oświatową kieruje po wygranym konkursie dyrektor Jarosław Worhacz. Wiedzę pod kierunkiem ponad 30 nauczycieli zdobywa ok. 400 uczniów. (PG, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 19.12.2002)

Niby nie ma w tym tekście łemkianów, no może poza nazwiskiem dyrektora. Czemu więc proponuję go w tej kolumnie? ...Wiele by pisać o *zasłużonej dla miasta i gminy placówce oswiatowej*. Zasłużonej dla Łemków, łemkowskim staraniem i wielkim nakładem wzniesionej w międzywojniu. Była to na ów czas największa i najpiękniejsza szkoła na Łemkowszczyźnie.

Cerkiewny koncert kolęd

Dzięki staraniom Stowarzyszenia „Ruska Bursa" i parafii prawosławnej w Gorlicach w cerkwi na Zawodziu odbył się „Noworoczny koncert kolęd w wykonaniu chóru diecezji przemysko-nowosądeckiej i chóru „Zoria" z Uścia Gorlickiego (...). Licznie zebrani w cerkwi podczas koncertu wysłuchali kolęd w języku łemkowskim i polskim. Poza tym mogli nabyć płytę CD z kolędami w języku łemkowskim. (Marian Janiga, *Gazeta Krakowska*, 3 stycznia 2007)

Koncert odbył się (jak poinformowała nas p. Antonina Kocur, która dosłała nam materiał - dziękujemy) 30 grudnia, dzięki dotacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Súťaž RUS POP MUSIC

Premiérový, prvý ročník súťaže Rusínskej populárnej piesne pod názvom RUS POP MUSIC Svidník 2006 má hneď niekoľkých víťazov. Odborná porota v uplynulý piatok večer rozhodovala o umiestneniach v dvoch kategóriách, do úvahy však brala hneď niekoľko stránok. (...)

Organizátori z Rusínskej obrody na Slovensku, z Okresnej organizácie Rusínskej obrody vo Svidníku a ďalších organizácií sa snažili pripraviť súťaž tak, aby do kinosály Domu kultúry pritiahla čo najširšie vrstvy milovníkov hudby - hlavne tej rusínskej a konkrétne modernej, čiže populárnej. Ich zámer sa naplniť podarilo, medzi hosťami v hľadisku sedeli aj poslanec Národnej rady Mikuláš Krajkovič, či vedúci Odboru školstva, kultúry, mládeže a telesnej kultúry Mestského úradu vo Svidníku Ján Mihalík, ale aj predseda Rusínskej obrody na Slovensku Vladimír Protivňák, ktorý súťaž slávnostne otvoril, a mnohí ďalší.

«Cieľom súťaže je rozvinúť novú, modernú formu hudobnej tvorby, ktorú my, Rusíni, doteraz nemáme,» povedal Vladimír Protivňák. (...) (/si/ *Poddukljanske novinky*, 20.11.206)

Rezort rozhodne o sídle Múzea rusínskej kultúry

Minister kultúry Slovenskej republiky Marek Maďarič včera prijal delegáciu Rusínskej obrody na Slovensku vedenú jej predsedom Vladimírom Protivňákom.

Minister na stretnutí potvrdil rozhodnutie ministerstva, aby od 1. januára 2007 bolo v rámci štruktúry Slovenského národného múzea (SNM) na Slovensku zriadené samostatné Múzeum rusínskej kultúry. Ministerstvo kultúry SR (MK SR) chce na základe odborných stanovísk a po dohode s predstaviteľmi rusínskej kultúry do konca roku 2006 posúdiť a rozhodnúť, či sa sídlom Múzea rusínskej kultúry stane Prešov alebo Svidník. (*Korzár*, 4.11.2006)

Komentarze: pt

НАТАЛКА ПОПОВИЧ

Фрески Горянської ротонди "плачуть"

Унікальна пам'ятка архітектури XII століття потребує допомоги

Ужгородська (або ж Горянська) ротонда – найцінніша і найстаріша пам'ятка храмової архітектури, яка збереглася в Україні з XII століття і поступається за своїм значенням хіба що Софії Київській. У Європі від таких споруд залишилися лише руїни, тоді як Горянську ротонду досі відвідують парафіяни. Так кажуть фахівці. Водночас вони стверджують: якщо терміново не взятися за ремонт унікальної пам'ятки, вона може зникнути з лиця землі. Бо вже сьогодні в ній протікає покрівля, а неповторні фрески на стінах вкриваються вологою, мохом та людською байдужістю...

Горянська ротонда височить на скелястому виступі Анталовецької поляни, що на околиці Ужгорода. Звідси відкривається чудовий краєвид на Карпатські гори. Тому вже п'ятий рік поспіль саме звідси починається святкування Дня міста: з цього пагорба власне розпочався Ужгород. Унікальною є сучасна історія самого храму. 1879 року під час ремонтних робіт у напівзабутій церкві св. Анни, яка розташувалась у невеличкому селі Ужанського комітату, під старою штукатуркою раптом почали з'являтися на світ кольорові фрески. Причому не одна. Спеціалісти з Будапешту, які терміново прибули у Горяни, були шоковані знахідкою. Уже попередній аналіз горянських фресок засвідчив, що намальовані вони були у XIV — XV столітті. Через деякий час було створено комісію з охорони пам'яток історії та культури і зроблено офіційну заяву. Таким чином, церква з околиці Ужгорода стала відома на всю Європу. І не тільки своїми неповторними фресками, а й своїм віком — понад 800 років. Перші реставраційні роботи розпочались тільки 1912 року, коли міністерство освіти та науки Угорщини, нарешті, виділило потрібні кошти. Тоді ж укріпили фундамент ротонди, замазали тріщини, а фрески сфотографували і почали роздумувати, як їх врятувати від невблаганного часу. Над ротондою спорудили нову шоломоподібну покрівлю, а фрески вирішили не чіпати, тільки забілили ті місця, де їх не було. Згодом місцевим греко-католикам дозволили проводити тут служіння, але в жодному разі не займатися самостійною реконструкцією будівлі...

На жаль, заборона реконструювати нині перетворилася в катастрофічну ситуацію — ротонда руйнується на очах. Узимку температура повітря у храмі, що має діаметр 8,5 метра, може опускатися до 15 градусів морозу. Через нинішню безвихідь її обігрівають застарілими конвекторами. А відтак неважко уявити будь-кому ситуацію: зі стін старовинного храму стирчать труби від цих приладів для обігріву... Але й це ще не все. Як розповідають спеціалісти, після того, як віряни на початку 90-х поштукатурили тут стіни, утворився ефект постійної вологості. Це провокує плісняву та грибок на стінах і стелі, що є неприпустимо, коли мова йде про збереження унікальних фресок. Стіни знизу взимку мокріють, поволі обвалюються, а зовнішня бетонна стяжка втягує вологу. Якщо не створити відповідний клімат у приміщенні, фрески просто загинуть.

"Горянська Ротонда — храм Покрови Пресвятої Богородиці XII століття — занесена до книги пам'яток ЮНЕСКО, і хоч перебуває під охороною держави, однак гідної уваги до себе не відчуває. Саме тому міський голова Сергій Ратушняк ініціюватиме питання про те, щоб закласти в бюджет кошти на порятунок Горянської ротонди, яка має стати туристичною Меккою, а також відправити лист в ЮНЕСКО", — повідомив прес-секретар міського голови Олег Подебрій.

За його словами, 40 тисяч гривень особистих коштів на ремонтно-відновлювальні роботи Горянської ротонди асигнував міський голова Сергій Ратушняк і депутати від фракції "Народна" Ужгородської міської ради. Перші 10 тисяч гривень від мера вже спрямовані на встановлення системи опалення. Відтак ремонту також потребують покрівля та стіни. Фахівцям слід подумати й над тим, як врятувати унікальні фрески. За словами отця Йосипа Вереша, прикрасити ротонду фресками вирішив володар Ужанської домінії й Ужгородського замку Дьордь Другет, зачарований італійськими розписами. Фрески виконані за складною методикою, що нині вже не застосовується: мокра "свіжа" поверхня при розписі всмоктувала в себе 10-сантиметровий шар фарби! Сюжети розписів зображують найважливіші епізоди із земного життя Ісуса Христа, фрески вражають простотою і життєвістю їхніх персонажів, у цьому їх унікальність. В Угорщині є подібні ротонди, однак фрески там не збереглися.

Ротонда (XII в.) і церков (XIV) в Горянах. За: P.R. Magocsi, F. Zapletal, *Holzkirchen in den Karpaten*, Vien 1982

"Чи не вперше за довгі роки влада звернула увагу на храм, а ми отримали розуміння й сприяння, — розповів отець Йосип. — Міська рада виділила кошти на ремонт покрівлі, що протікала, і наразі вона ж проводить цей ремонт. Заміна старої покрівлі на гонту, а також підготовка, необхідна для прокладення системи опалення, розпочалися одразу після святкування Дня міс-

та. Треба було, насамперед, зупинити потрапляння води всере дину на фрески, щоб вони не нищилися! Разом з опаленням ротонди вирішуватиметься питання щодо освітлення, утеплення підлоги, яка зараз зроблена із бетону. Експерти радять замінити також зовнішнє покриття стін, бо через те, що є зараз, стіни не "дихають", покласти дренаж з вентиляцією, хотілося би поліпшити інфраструктуру, зокрема під'їзну дорогу, тобто потрібна системна, послідовна робота, бо ми маємо зберегти цю святиню, її автентичність не тільки для вірників, а й для наших нащадків. Особливо гості з-за кордону відзначають, що тут панує особливий піднесений дух, не хочеться йти..."

За словами отця Йосипа Вереша, Горянська ротонда унікальна тим, що є шестигранною (класично такі церкви є восьмигранними), стіна в цих місцях має товщину 2 — 2,5 метра, виконана з каміння, перемішаного з цеглою. Вся родзинка такої будівлі ось у чому. Йдеться про те, що ротонда всередині має вигляд правильного шестикутника. Шестикутник, або гексограм — древній астральний знак, який був символом Бога Яхве в іудеїв, а у середні віки його використовували і християни. Він символізував також надприродні сили Сонця, Світла та Вічності. Середньовічні майстри стверджували, що коли людина вступає до такого храму, то від неї відступає все зло та темні сили. Отже, у Горянській ротонді можна очистити свою душу від злих духів та демонічних сил...

Однак грошей, що дасть міська влада, на ремонт Горянської ротонди однозначно не вистачить. За попередніми підрахунками, потрібно щонайменше 2,5 млн. грн. Ці гроші повинні бути виділені з державного бюджету. Реставратори навіть відправили пакет документів до Віктора Ющенка. Очікують, що гроші надійдуть: напевне ж повинні в столиці збагнути, якщо втратимо унікальну пам'ятку — світ нам цього не вибачить. Однак про державну підтримку чомусь поки що нічого не чути...

"День", 9 листопада 2006

VEDEL SVETU NASTAVIŤ ZRKADLO

Dnes uplynie presne rok od chvíle, keď v pondelok 7. novembra 2005 v prešovskej nemocnici vo večerných hodinách dotĺklo srdce pedagóga, dramaturga, prekladateľa a najvýznamnejšieho porevolučného predstaviteľa Rusínov, **Vasiľa Turoka Hetéša (1940-2005).**

Jeho odchod bol prijatý s veľkým prekvapením i pohnutím, nakoľko s jeho prácou sa počítalo najmä vo vzťahu k ďalšiemu pôsobeniu rusínskeho Divadla Alexandra Duchnoviča. Tento krát však nebolo v silách lekárov ani v silách jeho priateľov zmeniť plán Stvoriteľa a zopakovať scenár jeho triumfálnych návratov z hospitalizácií, ktoré absolvoval v posledných rokoch.(...)

Kto bol Vasiľ Turok, to asi čitateľom, ktorí sledovali dianie v spoločensko-kultúrnom živote nášho mesta netreba zvlášť objasňovať, (...). Jeho pričinením majú Rusíni na Prešovskej univerzite svoje vlastné odelenie, v Slovenskej televízii a rozhlase osobitné vysielanie, vydávajú vlastné noviny a v DAD-e sa hrá výlučne po rusínsky. Aj jeho zásluhou sa divadlo Alexandra Duchnoviča vypracovalo na uznávané divadlo minimálne v stredoeurópskom priestore.

Uznávaný slovenský režisér Miloš Karásek, ktorý 14. júna 2006 odhalil pamätnú dosku Vasiľovi Turokovi v pohostinstve Agát na Floriánovej ulici sa o ňom vyjadril nasledovne:

„Vasiľ Turok bol pre mňa jediným praktickým filozofom, ktorý mal prísny pohľad na vesmír, ale i na ľudí. Nič od ľudí nečakal, bral ich s ich negatívami i pozitívami ako čosi prírodné. Vedel svetu nastaviť zrkadlo. A nie len nastaviť. On ho aj poriadne rozhonbal i rád sa bavil na ľudskej hlúposti, bezohľadnosti, farizejstve, malosti ľudského ducha ...."

Vasiľ Turok zanechal okrem svojej široko rozvetvenej rodiny manželku Elenu a dvoch synov Viktora a Romana. Syn Roman v spolupráci s Milošom Karáskom dal otcovi na prešovskom mestskom cintoríne postaviť ležatý mramorový náhrobok, na ktorom je po celej dĺžke v rusínskom jazyku azbukov citát z románu Don Quijote de la Mancha. Na základnej doske je ešte jeden štvorcový kus čierneho mramoru, kde je vyryté veľkými písmenami azbukou meno „Vasiľ Turok Heteš 8.1.1940–7.11.2005".

Vasiľ Turok bol človek, ktorý sa vedel smiať, v mladosti športoval, hral futbal za ŠK Karpatia Prešov. Ako učiteľ pedagogicky pôsobil na mládež, formoval ju, viedol. Bol malým polyhistorom, v súťaži milionár by bol určite obstál. Bol vnímavý, všímal si život okolo seba, hodnotil ho. V divadle našiel svoju múzu, výrazový prostriedok svojho ducha. Pre rusínsky národ urobil veľa (...), tvrdil, že aj okrajový a malý národ môže sa stať veľkým národom. Nemal rád pokrytectvo a falš, nezná-šal úlisnych ľudí. Nebol typickým manželom a rodičom, ale svoju rodinu nadovšetko miloval. Mal svoje neresti a zlozvyky, ale vedel ich aj sebareflexívne pomenovať. Vedel sa vyjadriť hrubo ale aj sladko a povzbudivo. Dokázal byť nekontrolovateľne odviazaný, ale aj pevne sústredený. Potreboval kolektív a ľudí, ale aj ticho a samotu. Veci robil naplno, často na hranici možností organizmu. Celú noc dokázal písať a potom ráno na doskách znamenajúcich svet realizovať svoje nočné videnie sveta. Peniaze nehrali rolu, nebol ich otrokom. Čo si zaumienil, to z hlavy vypustil až po zrealizovaní. Kto sa mu postavil do cesty, toho nešetril. Koho miloval, toho vďačne objímal. Navonok pôsobil ako nepremožiteľný bojar, no v srdci bol citlivý a mával i strach ...

Spravodajca TASR Jozef Jurčišin napísal pred rokom do agentúrnej správy o jeho smrti: „...v prešovskej nemocnici zomrel vzácny človek. Dramaturg par excellence ... veľké srdce dotĺklo, prestalo biť pre najbližších, pre priateľov, pre hercov, pre divákov. Koniec je debatám o večnosti, o kráse, o slobode ducha ..." .

Vasiľ Turok je už na druhom brehu svojho života 365 dní. Jeho duch však chodí po chodbách Divadla Alexandra Duchnoviča, blúdi v pamäti svojich priateľov, vkráda sa do historických análov, jeho hry sa hrajú v divadle a mimika i gestá ktoré používal žijú v jeho synoch, jeho gény sú ich génami. Kto poznal obyvateľa Prešova Vasiľa Turoka zo Sabinovskej ulice, nech mu dnes venuje svoju tichú spomienku...

Peter Krajňák ml. *PREŠOVSKÝ VEČERNÍK*, 7.11.2006

⇦ Президияльний стіл в час ювілею; в центрі Александер Зозуляк - шефредактор „Русина" і „Народных Новинок".

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Радіст, котра ся во мі не вміщала

...тяжко описати мою велику, превелику радіст, як перед трьома днями я достав „Русина". Я не знав што зо собов зробити, в котру сторону летіти, з кым наперед поділити ся з тов радістьов, котра ся до мене не вміщала (...).

— тоты то слова з мого листу помістил часопис „Русин" в першым своім номері на 1991 рік. А тычыли ся они нульового, сигнального номера, з 1990 рока.

Гнеска, то значыт 17. листопада 2006 рока іхал єм на торжественне святкуваня 15-літя „Русина" і „Народных Новинок", котре одбывало ся в Пряшові, в ресторані „Гвіезда", при улици... 17. Новембра. Тот вельокрапок поставил єм для нашого Чытателя. Бо гын, за хырбетом Бескіда – *каждый тото знать* – не мож бесідувати о ниякым припадку. 17. Новембра 1989 рока – то символ змін, выверніня ся горізнач часу, в якым приходило ся дотепер жыти.

В нас, по тій „несонечній" страні Бескіда, ясніти зачало шувні скорше, медже інчым – поломеньом Ватр (на котры яли закукувати пряшівскы Русины, з далекой Канады Професор Магочій – што то тіж діє ся гев, на тых Лемках). Жебы осіню 1988 рока яснина зачала ся кристалізувати, а на яр 1989 рока, 7. квітня осмыслила ся юридичні в виді Стоваришыня Лемків.

...Чом товды, кед были мы уж *допереду*, на появліня ся „Русина" проявила ся радіст так величественно, же аж ся во мі не вміщала? ...Ой, дорогенкы, та якже быти могло інакше? Нам, розогнаным по далекій чужыні, а ту, в Лемковині, так нечисленным, прибывало до дыханя другє плюцо. Виділо ся, здавало ся, же уж нас в бігу нихто, нич не стримат...

Припоминал єм сой в дорозі до Пряшова тамтот час, аналізувал – што ся збыло з далечкых уж, „молодых" мрий? Знал єм – бо хоц за горами, преці *не за горами мы* – же „Русин" і „Народны Новинкы" пережывают кризис. Але гын, на місци, *на жыво* давнечко уж єм не был. Іхал єм, бо серце мі казало, але было оно, тото серце, дакус *на рамени*. Же што там, так направду, стрічу?

Реальніст днешньости, яку-м застал, розвела мій непокій. Было, ту на місци, ту де мают быти – в час такій, засвідчаючий – вельо люди, вельо знаємых лиц – журналістів, писменників, поетів, представители наукы, штукы. Была ту, чути ю было, тота

сила, яка година вельо *допереду* піпхнути. З начальным редактором „Русина" і „Народных Новинок" Александром Зозуляком во главі, якій – навязуючы до численных жычынь, ґратуляций, публикуваных в остатніх номерах часописів – повіл:

(...) Тогды веце „пасовало" хвалити, днесь, кідь сьме ся ту зышли на напів святочній і напів робочій стрічі, мож веце „ганити", крітізовати. Лем повіджте, што мате на сердцю, а мы будеме ся снажыти Вас позорно выслухати і робити так, жебы сьте были з нами веце спокійны, і главно, жебы „Русин" і „Народны Новинкы" были што до обсягу і формы все дале якостнішы, жебы были про Русинів хосенны. Інакше наше снажіня не мать ціну.

І пішли выступліня. Бесідували люде *што мают на серцю*. Трудно ту давати перед тому ци інчому выступліню, было іх вельо. Та мам дяку звернути увагу бодай на жменьку сосеред повідженого, на два-три лиця. В першым шорі на Федора Віцо, нашого славного сатирика. Барз єм ся возрадувал, же явил ся він ту, хоц од даякого часу спілпрацує з „конкуренцийным" часописом „Info Русин". Выповіджена ним, барз остатнім часом популярна максима, же *конкуренция іщы никому не пошкодила*, сама в собі іщы не переконувала, зато акуратні, же популярна. Та ціле його ставліня ся до справы, старунок о *конкуренцию здраву* – гей. Жебы пак не оправдал ся його жарт (беру го акуратні з „Info Русина", Нр 10, 2006): *З нами не буде мати парламент такы проблемы, як з Мадярами. Мы, Русины, сьме уж скоро вышткы Словаци.*

Же гу тому дорога іщы далека, здавали ся повідати молоды, здравы, міцны умы Алены Блыховой, Марка Ґая ци Петра Крайняка мол. (дописок „мол." пишут му, бо його няньови, видному Русинови Пряшівщыны, Др. Крайнякови, тіж мено Петро). Петра Крайняка мол. ідуче покоління стрічало буде на русиньскым пути часто, густо. То вельо душа. При чым не лем патріотычна, але і конструктывна.

На стрічы одзначено 70-літя народжыня Доц. Др. Василя Ябура, языкознавці пересіджуючого днямі і ночами над нормами русиньского языка. Його передуманя воплочают в жытя „Русин" і „Народны Новинкы". Як не языкознавец, але тіж не абсолютний профан, чудую ся деякым новинкам в вводженым од недавна правописі. На мій „смак" сут они єднако трудны, як і непотрібны. (Лишам деталі; внурены в дїло знаме о што ходит. Бесідує ся о тым в кулюарах. Моя же бесіда не пасує до концепциі з наголовка допису – о радости. Але о деякых справах нияк не бесідувати ся не даст.)

На стрічы-святі вшанувано минутом тишыны річницю смерти незабытого Василя Турока-Гетеша. А тіж померщой 26 липця 2006 р. Анны Галчак. Тота смерт перешла попри нас (не лем в нас) непостережена. А преці на фали остатнього одроджыня кормили мы ся єй вершами досыта. Запишме тоту дату в нашых анналах. В серцях тіж.

...І гу спомненій, гу декларуваній радости бы нам іти. Высьпівали ю на святі-стрічы Анна Порачова (на знимці – в чепци) та група „Шариш" з незаступленым Осифом Пірогом.

А з чым я пришол до Пряшова? Правду речы, з ничым особливым. Не приспособил єм ниякого конкретного выступліня, писаного слова. Пришол єм лем зо самым серцьом. Носил єм го і для „Русина" та „Народных Новинок" за тых минулых пятнадцет років. Пришол єм, бо-м во собі чул, же не прити не можу. Знал єм (і так ся стало), же буду „волами" іхал (медже Кренищьом а Пряшовом знято на зиму потягы; словацкы автобусы на державне свято рідко ходили). Ішол єм і ишол шіст годин. Але-м такой встиг. Назад одвезли мя добры люде автом.

Што іщы речы? Од себе уж нич. Та на конец лишыл єм для Бесідників слово приятеля, поеты Штефана Сухого, што прозвучало на святі-ювілею:

Народны Новинкы змінили судьбу Русина. Новинкы нас вытягли з мышачой діркы. Є красно быти Русином.

Знимкы: Петро Крайняк мол.

Лемківскы церкви фасцинуют

Минулой осени в креницкій галереі Малопольского Бюра Артистычных Выстав отворено выставу п.н. ***Połemkowskie cerkwie w malarstwie Stanisława Jakubczyka***. Речы належыт, же была то выстава прекрасна, ци речы конкретнійше – презентувала барз інтересуюче і авторско орґінальне малярство 90-літнього творця, окрісленым способом посередньо звязаного з Лемковином. Та речме о тым словами взятыма з катальогу выставы – понеже маме в тым свій лемківскій, высублімуваний інтерес – авторства п. Анджея Остоі-Солецкого:

„Stanisław Jakubczyk, rocznik 1916, artysta, malarz i rzeźbiarz, podróżnik, fotografik i filmowiec, miłośnik astronomii i piewca piękna gór, które nie tylko maluje czy filmuje ale i opisuje na różne sposoby, u schylku długiego przebogatego, twórczego życia, w roku Jubileuszu 90-lecia, postanowił stworzyć jeszcze jedno dzieło: wydać album z wyborem połemkowskich cerkwi rozsianych po Beskidzie Niskim, tuż za miedzą jego rodzinnej ziemi. Urodził się bowiaem w Lubatowej nieopodal Dukli, gdzie od wczesnego dzieciństwa sycił się pięknem tamtejszego krajobrazu, ale także i bogactwem i różnorodnością budownictwa Bojków i Łemków. Los zrządził jednak, że temu wybranemu, tak mocno zakorzenionemu w malarskiej wyobraźni tematowi, nigdy wcześniej nie poświęcił dość czasu, choć sztuka sakralna była od zawsze Jego główną domeną działalności twórczej."

Дале бесідує ся подрібнійше о жытьовій дорозі автора, о професорах під наглядом котрых Станіслав Якубчык досконалил свою руку і око (сут там такы славы як Дуніковскій ци Мегоффер), о його творчых осягнінях, м.ін. о тым же створил поліхромії в сто з гором костелах в цілій Польщи, а тіж за границьом – в Англиі, Швеции і Словеніі.

Маме отже до чыніня з артистом вартаючым увагы. І тішыти бы ся лем, же нашы церкви фасцинуют так цінны творчы просторі. Та смутити шувні мусит, што „продаючы", експонуючы вытворы тых же просторі, чынят нам болячу кривду. Бо о кілко нетактом є называти **„полемківскыма"** нашы церкви, котры находят гнеска в руках римокатоликів, то уж нахальством є звати так святыні, в котрых до днес ся молиме, так православны як і грекокатоликы. Як же напримір церков в Ждыни (на сусідній страні горі) мож назвати полемківском? Не загрібуйте нас жывцьом панове-шляхта!

Текст: Петро Трохановскій
Знимкы: Петро Басалыга

На знимці (сусідня страна): Директор Центра Культуры в Кренициі, п. Юлія Дудич і С. Якубчык.

* * * * * * * * * * * * * *

Карпато-Русиньскій Науковий Центер дає до відомости, же оголошує каждорічну

Нагороду ім. Александра Духновича в области русиньской літературы фундациі Штефана Чепы

Премія в сумі 1000 долярів буде дана за найліпшы творы в поезиі ци в прозі писаны по русиньскы, котры были надрукуваны за дотеперішній 5-річний період.
Нагорода ім.Александра Духновича помагат хосныванію русиньского языка в творах, котры приносят значучий вклад до русиньской літературы. Премія є фінансувана Штефаном Чепом з Торонта і выдавана Карпато-Русиньскым Науковым Центром.
Книгы красной прозы і поезиі, надрукуваны в періоді од 2001 по 2006 рокы мают право до Нагороды в 2007 році. Авторам або выдавцям треба представити і предложыти 3 екземплярі каждой книжкы з коротком біографійом. 1-го квітня 2007 рока буде остатнім дньом засыланя вшыткых матеріалів.

3 екземпларі книжкы треба посылати на адрес:
Professor Elaine Rusinko
Department of Modern Languages and Lingustic,
UMBC, Baltimo-re, MD 21250,
USA (e-mail:
rusinko@umbc.edu)

* * * * * * * * * * * * * *

ЛУКА СУК

Гладит душу і вливат надію

„Компанія" лігницкых діти лемківского языка дала уж четвертий сценічний выступ. Тым разом была то мила форма сценічна змонтувана в опертю о театральны творы: *Вертеп в Карпатах* Ваня Русенка і *Вертеп давно-сучасний* Петра Трохановского – Мурянкы і доданы інчы елементы о лемківскых чертах, надаючых представляній формі сценічний характер, підкрисляючий і навязуючий до ідеі присвічаючий стрічы парафіян лігницкой Церкви. А была то стріча барз важна, бо діточкы витали на ній Святого Миколая, котрий вертаючы з екскурсиі по цілым сьвіті завадил о Лігницю і вступил до нашой Церкви.

Діти, на оказию привитаня Святого Миколая, зышло ся дуже і разом з членами „Компаніі" было іх понад сорок. Привели зо собом родичів, дідів і бабці, теты і уйків, так што зобрало ся іх вшыткых разом внеткы сто осіб.

За приводом силы слів малых акторів представляючых короткій сценічний спектакль, слухаючы іх люде вертали мыслями до свойой вітчызны Лемковины, подібні як Святий Миколай все вертат до своіх Мир Ликійскых в Малій Азиі. Окрем словных оповісти, в стосовных місцях діти сьпівали колядкы, грали на гушельках і приводили, шторічны уж, жычыня святочны і новорічны нашых дідів і прадідів і складалаи вшыткым оглядаючым гнешні жычыня, котры были выповіджены за автором штукы през Жыда, як тіж і такы, котры были выдуманы през самы діти. Выступ на сцені закінчыла спільні засьпівана колядка *В Вифлеємі новина*.

Пак діти з радістю, оплесками привитали Святого Миколая, котрий по трудах далекой дорогы сіл одпочнути і побесідувати з дітми о іх способі заховуваня ся і о науці в школі в минулым році. Вытворила ся барскы симпатычна і мила атмосфера.

В часі того піднесеного настрою Миколай роздавал дітям презенты – пачкы, а они додатково, кожде з осибня, деклямували лемківскых поетів і по лемківскы сьпівали сьпіванкы і колядкы. Двоє заграло на гушлях специяльні на тоту стрічу прирыхтуваны музычны творы. Радости, усьміхам і задоволіню діти не было кінця. Напевно тоты позытивны одчутя западут ім на довше в памяти.

На конец уж увічнили ся зо Святым Миколайом на фільмовій тасьмі і на памятку зробили парунадцет фотографій.

Ціла тота радісна, праві же родинна забава одбывала ся за

причыном нашого отця духовного, священника Любоміра Воргача, з котрым што рока вспільні організуєме стрічы зо Святым Миколайом.

В попередніх роках стрічы такы мали місце в поміщынях Стоваришыня Лемків, котры находят ся в безпосередній близкости православной церкви. В біжучым році натоміст стріча наша мала выняткову оправу, одбыла ся на новій, прекрасні зробленій сали зо сценом, на котрій шкілны діти на початку выступували, а котра находит ся в новопобудуваній клебанії при нашій Церкви.

Гладит душу, радує серце і вливат надію на пришліст тото, што кождого новонаступуючого рока Святого Миколая витат шторaз то веце родители, веце діти, з богатшым і труднійшым артыстычным репертуаром. Діти шкільны міцно прикладают ся до вчыня ся і одтваряня припадаючых ім артыстычных ріль, сьпіваня коляд і граня на інструментах музычных. Неоцінену ролю выполняют в тых обовязках передовшыткым родиче нашых улюбленых діти – привозят іх, з дальшых місцевости, на релігію і лемківскій язык, вчат ся разом з нима сьпіванок і коляд, приготовуют строі до выступу і так дале. В выполняню тых щытных обовязків всперают іх бабці, дідове, теты, уйчыны, стрыны, стрыкове і уйкове. Все можеме на них рахувати і полігати. З помочом тіж приходит наша імость і члены Рады Парафіяльной.

Вшыткым – Великє Боже Заплат!

Пред нами Конґресы

Барз жене наш час. Іщы сьвіжо в памяти маме VIII Сьвітовий Конґрес Русинів, якій одбыл ся в Кренициі, а уж полном паром ідут приготовліня до наступного, котрий як знаме, што прияте было акуратні на нашым Конґресі, одбуде ся в Румуніі, в місті Ciret (Sighetul Marmatei). Час його проведіня, што было уж радше справом домашніх організаторів, усталено на 21–24 червця. Отже о недолгій час треба буде делеґатам, ґостям зберати ся в дорогу.

Та дорогы організаторів горячы уж актуальні. Тыма днями, коли пишеме тот текст (як остатній пред зданьом часопису до друку), поіхал до Румуніі Ведучий СЛ і Член Світовой Рады Русинів Андрий Копча. Якы вісти одтамале привезе, повідомиме уж в наступным числі „Бесіды". На днес можеме повідомити же о справах Конґресу вьюл розмовы в Амбасаді Румуніі в Вашынґтоні Ведучий СРР Павел Р. Магочій. За інформацийом амбасады, власти Румуніі сут заінтересуваны Конґресом і обіцюют поміч в його орґанізациі. Інтересуючом справом, яка была заінспірувана Конґресом, є будова нового мосту на ріці Тисі, якій получыт Русинів жыючых по обох єй берегах, в Румуніі і Україні (Підкарпатскій Руси). Щесливом справом є Міст, якій уж получыл Румунію з Европом, вводячы єй до ЕУ. То розвяже шувні і нашых справ, серед них і тоту, же не буде проблемів з перекрочыньом границі.

Пред нами і інчий конґрес – V Конґрес Стоваришыня Лемків. Для нас – ци не важнійший од сьвітового?! Хоцбы зато, же од попереднього минуло уж штырі рокы, назберало ся вельо справ, якы сідят на души, вертят ю каждого дня, а і по ночах не дают заснути. Дозріл хыбаль час, жебы на штоденніст нашой організациі пізрити новым оком, спрібувати найти, „заімати" ся конкретнійше в розогнаным сьвіті. Стоваришыня Лемків святкувало буде 7 квітня своє полнолітя, 18 років істнуваня. Отже час ґідний, жебы по дорослому жыти зачати. Як тото зробити – подумайте о тым Делеґаты. Передовшыткым – молоды. До Вас належати повинен, до Вас належати мусит не лем час, што гряде, але час, што є! То уж Ваш час! **(пт)**

Споминкове пізриня на Сьвітовий Конґрес Русинів в Кренициі.

↖ Лігницкы Лемчата зо своім парохом о. Любоміром Воргачом.

⇦ Діточий ансамбль „Компанія", діючий при пункті наукы лемківского языка, веденого через учыителя Луку Возняка.

⇦ З фінальной сцены XIV Стріч

Текст: ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ, Знимкы: ЄЛИСАВЕТА МАТЧУК

Ґожівскы *Стрічы* мают кризис... за собом

На XIII-ій Стрічы з Лемківском Культуром в Ґожові не міг єм быти, збадати на місци товдышньой атмосферы, але в телефонічных розмовах з організаторами дост єм ся наслухал нарікань – же „то юж остатній раз", же „веце юж не потягнеме." Прото і мило зачудуваний єм был, кєд по нашій цілоденній подорожы, з ансамбльом „Зоря", стрітили нас ґаздове ґожівскых Стріч радісны, полны оптымізму. При вечері, серед родинной атмосферы – на тот раз, але не першыраз – в домі п. Дзюбиньскых бесіда вела ся попри загальных, жытьовых, лемківскых справах. Кєд сходила – што зрозуміле на ден пред імпрезом – на тему заранішнього свята, была то бесіда „безстресова". Не без значыня, мышлю, о такым оборотї справы задецидувал факт, же зносины медже Лемками Любущыны дакус ся унормували. На думці мам очывидні підходы зеленогірскых „свідомих лемків", якы в минулых роках (а десят років по ґожівянах) зачали організувати выразно конкуренцийну імпрезу. Конкуренцийну хоцбы з того взгляду, же не лем о подібній назві, але і в тым самым часі. Вело то до дезорієнтациі суспільства (така, здає ся, і была ціль). В тым взгляді такой нич ся не змінило, але людина привыкнути годна з часом до всякой біды. І біда стає ся товды своя, домашня, рідна.

Тым способом ґожівянам по „13-ці" вернуло ся добре самопочутя. Інакше зрештом быти не могло. Адже найважнійше, што в народным діяню є, то тото – же люде не стают ся обоятны на твій клич. А в суботу вшыткы білеты на XIV Стрічу з Лемківском Культуром были уж выпроданы, а в неділю, 26 листопада 2006 рока, о годині 16 велька саля Театру ім. Ю. Остервы в Ґожові выполнила ся до посліднього місця. Товды – вшытко грат. ...Но, може іщы не грат, але о хвилю буде грало. Дослівні – лем выйдут на сцену артисты.

Адде і они. Сьпівакы з хору „Зоря". Грат. Бо хор, достроєний хор – то інструмент над інстру-

Пару промени з ґірскої „Зорї" ⇨

⇦ – Якій є найкрасший лемківскій ансамбль на букву „к"?
– Крас „Кычера"!

менты. Правда, „Зоря" не ма найліпшых обставин на достроюваня ся. Каменистий наш лемківскій ґрунт был, і штораз барже каменистий ся стає. Воды течут безперестанно, выполокуют плодордну земличку... То не лем метафора. Молодіж жене, бо мусит, до сьвіта. Студиює в далекым Кракові, Жешові, а то іщы дале. Ани на святу неділеньку не все годна вернути ся до няня, до мамы. Речете – всяди так є. Нибы так. Лем же всяди сут на вельо красшы обставины. Бытовы, а передовшыткым – комунікацийны. Але, поконуючы трудности, радят сой зо вшыткым, так пані диригент Анна Дубец, як і члены хору. А потверджыньом того была реакция слухачи в Театрі Остервы. Но, декотры были заскочены – гварили мі – ріжнокультуровістю програму. Але тіж мы, то є конферансиєры – Анна Ґаборек і ниже підписаний (в найбільшій мірі) были тому винни. Бо хоц повідали мы, же: *Ансамбль приіхал з Устя Рускоґо і такой з цілой Лемковины*, не доповіли мы, же діє він при Ґмінным Осередку Культуры в Устю Ґорлицкым та же сьпівать в ним дакус Поляків. Одтале сес ріжнокультуровий репертуар.

До вельокультуровости вшаквшелияко мы в Полщи привыкнены. Ґожівяне тіж, а може барже тіж. І Стрічы, хоц в замыслі лемківскы, бывают, а на добру справу – все сут під тым взглядом барз пестры. Дефініция лемківскости є ту міцно умовна. Тото стверджыня не односит ся лем до выжше приведеного припадку, а уж цілком мало до польскых пісень включаных до пертуару (іх є направду мало). Проблем – о кілко дахто назве тото тіж проблемом – лежыт деінде. То справа так званых (бо понятя тото барз абстракцийне) „загальноукраіньскых" пісень. Не мам аверсиі до украіньскых пісень, абсолютні. Задумую ся лем над лемківскістю ансамблів в заложыню лемківскых. Задумую ся над думаньом керівників тых ансамблів. Ци в просторі того думаня, поза охотом, аж і амбіцийом, вказаня ся сьвіту, явит ся прагніня хранити од загыбели лемківску пісенну культуру (бо пред інчом неє такой загрозы). І ци, од того бы зачати, мают якунебуд сьвідоміст – што то значыт? І кєд в сьвідомости тій дашто почвіркує – ци тямлят што є лемківскє, а што лемківскым мож лем умовно назвати. І остатнє „і" – і на кілко акуратні сьвідомо роблят, што роблят. Тычыт ся то мало не вшыткых ансамблів в Ґожові, того ци в минулых роках, выступуючых. Ходит мі очывидні о ансамблі так званы лемківскы. Не перечислюю, бо ☞

З фінальной сцены ⇨

⇦ Автентичны, легкы, стихійны діти з „Лемко Тавер".

годно бы дакус, і барз несподівано, заболіти. Але повідам, бо і на тото натура прорізала чловекови одповідній отвір. Повідам – гу замышліню.

До запертого уж нибы проблему причынил бы-м іщы справу, яка тычыт ся вшыткых уж, без вынятку, діючых актуальні меньше ци веце лемківскых ансамблів, што перевинули ся через Ґожів. То справа захранюваня чыстоты лемківского слова, а докладнійше – вымовы. На тій ленії лежыме покотом. Жаль, што не барз приходит нам охота двигнути ся.

Такых проблемів не мусят очывидні брати до увагы выступуючы в Ґожові часто ансамблі позалемківскы. Ґожівяне іх запрашают як гости, в полным того слова значыню. З тым, жебы сьпівали дашто по лемківскы. То, гей, незгірша традиция. Вказати, же і інчым прекрасна лемківска пісня, сьпіванка явит ся красотом, яку вартат взяти до репертуару.

Так было на тот раз і з ансамбльом „Джерела Карпат". ⇨⇨⇨ Приіхал зо знаного курорту Трускавец в західній Україні, ведений через п. Василя Клепача. Сьпіват уж двадцет пят років. Кєд гу тому, за чверт уж віка, сьпіваню придати сесе, же сьпіват в Україні, же преіхал з выпеленченом пісньом цілу уж такой свою вітчызну, же бывал в Росиі, в Ґрузиі – зрозумілым ся стає, же мусит то быти ансамбль добрий (зрешштом, ци в Україні глядати мож інчых?). Джерела Карпат запрезентуваны ансамбльом зажуграли по іхньому, аж і тоты, што мали выгікати спід Лемківского Бескіда. Але тому чудувати ся ніт што. Ани претенсий мати... Но, може дакус до представліня польской гумористычной пісні, яку сьпівал перебраний за сельку бабу тугій хлоп. Не знам, може лем я, польскій патріот, так ю одобрал, але образок вызерал на фарсу адресувану до „шляхетского" почутя гордости (dumy), так повселюдной в нашых сусідів. Родовитых патріотів годно было оне дітхнути. Мати треба надію, не на тілко, жебы для Ґожівян будучы пятнадцеты, ювілейны Стрічы стали ся тринадцетыма. Зрештом, і на щестя, ситуацию выратувал (так ся мі видит) дальший програм ансамблю, тіж в велькій мірі гумористычний, уж цілком інтернационального смаку. Як образок з коровом, котру чудово заграли дві жінкы.

„Лемко Тавер" – то такой уж домашні. Ансамбль дорастат во всякым взгляді. А уж найбільше свобідным поведіньом на сцені. Сут автентичны, легкы, стихійны. Олег Смолей, керівник ансамблю, што здецидивал ся особисті посилити контрабасом ☞

інструментальну страну, видимо пережыват. То не парадокс (попри реченій діточий стихії). Так пережыват каждий отец. А він ся для них такым чує. Подібні як орґанізацийний опікун, о. Артур Грабан, што такой при куртині сцены неспокійні переступлює ногу за ногу. Видит ся мі, же – напротив бесідуваным уж моім непокоям тычучым ся вельох ансамблів – „Лемко Товер", враз з аклиматизацийом самого артистычного кєрівника, має тенденції прихыляти ся ґу лемківскому автентызмови.

О репертуарі „Кычері" ніт што бесідувати в категориях выжше підниманых. Тече він чыстіцьком водом лемківскых джерел. Остає лем, як во вшыткых, проблем коректности вымовы. З тым, же „Кычеру" даст ся в велькій мірі оправдати шувном ротацийом членів, якы приходят до ансамблю зо середовиск не все загартуваных лемківством (а іх ся все меньшат і меньшат).

Та о „Кычері" на XIV Стрічы з Лемківском Культуром треба нам речы в цілком інчым аспекті. Знаме вшыткы о шумных празднуванях ювілею 15-літя істнуваня ансамблю. Ґаздове Стріч мали дяку причынити ґу ним свою долю. І повело ся ім зробити тото барз гарді. Был памятковий дарунок, было прекрасне квітя. Та передовшыткым были щыры, сердечны слова, выповіджены через п. Ваня Ґаборка, звінчаны *Многыма літами* просьпівачыма цілом сценом і цілом выполненом, переполненом сальом Театру Ю. Остервы. Была то народна подяка за 15 років несіня нашой духовой культуры по шырокым сьвіті. Але тіж подяка за вірніст „Кычеры" ґожівскому середовиску Лемків. Адже за тых штырнадцет років „Кычера" ⇦ Юрка Стариньского не была в Ґожові лем раз, ци двараз. Ансамбль остає символом, візытівком імпрезы. І най так остане.

І на тым мож бы закічыти нашу бесіду о XIV Стрічы з Лемківском Культуром в Ґожові. Забываючы о тым, же Дім не годен обыйти ся без коміркы. Тото, же на імпрезі вшыткo „грало", же уж поза офіційном частю Ґаздове красні, як все, нас погостили, же мали мы за што не лем приіхати з далека, але тіж вернути ся Домів – не было бы можливе без спонсорів. Серед них і двох одданых лемківскых ци по части лемківскых фірм – І. Смальця і К. Новіка та Р. Стерженя.

Кєд єм вертал ся до Гір, так як од них приіхал, з ансамбльом „Зоря", серед веселой атмосферы чул єм голосы, так п. диригент Анны Дубец, як членів ансамблю: „То імпреза під каждым взглядом професиональна", „Было *тіп-топ*, од нічлігів, жывліня, по сцену".

Чуєте Ґаздове Стріч? Ани не думайте о кризисі. А уж нияк о кризисі душ. До Вас, хоц то так далеко-далечынь, радо приіхат каждий, хто лем раз мал приємніст з Вами быти.

МАРИЯ ГОРБАЛЬ

Юльчык

(Незвычайна правдива історія)

То не выдумка, не леґенда, – то найправдивша жытьова історія, яку розповіла мі колишня селянка Свіржовы Руской Анна Щерба, роджена в 1927 р. Стала ся тота подія в сусіднім селі, Волівци, одкале родом отец Мариі Щербы, котрий был породинений з тым ґаздом, о чыім сыночку буде розповід.

Юльчык, пятьолітній хлопчык, барз любил сусідового Михалка. Они были ровесниками, а зато враз ся бавили, ділили ся чудныма саморобныма чачками, аж і спали разом. Трафляло ся, просит Михалко свого вітця: „Няню, я піду спати з Юльчыком до його хыжы". „Та ід", – призвалят отец. А на другіраз одворотні – Юльчык іде спати до Михалка. Вітцьове-сусіды аж і тішыли ся барз з такой великой приязни своіх діти. Адже ничого злого в тым не было.

Та в яр Михалко захворіл. Барз кашлял, горячка мучыла хлопчыка пару дни. Не вратували дітины – Михалко вмер.

Минуло літо. Настала осін. Ґаздове пообрабляли ся в поли: позберали, позвозили зерно до своіх причілків, жены трепали, чыстили лен, хто уж і на ступу до оліярні ходит, толчы насіня на олій. Ґаздове заорюют поле під озимину.

Пішол і Юльчыків отец покладати своє поле, рано-раніцько, іщы за свитаня, адже осінні дни короткы. Взял зо собом малого, бо одколи в сусіда стала ся така страшна біда, та його хлопчыка якбы одмінило – з никым ся не бавит, лем сам та сам. І зато отец не спущат з него очи.

Поле было далеко од села, зо три кільометры. Та малым сельскым дітям така дорога не страшна – трафляло ся, по пару раз на ден они сходят таку простір.

Оре няньо загін, Юльчык ходит за плугом, то ґу єдному кінцю, то ґу другому.

Сонце двигло ся під саме полудне. Пішли ораче – няньо з Юльчыком – до потічка полуднювати. Пустили коня, жебы ся напил воды та попас, а сами прилегли одпочнути.

— Ты, Юльцю, уж не ход за мном, — гварит отец до сыночка, — я сам буду орал, ты ся змучыл, сід ту, при потічку, бав ся, лем никде не одход, бо в лісі волкы, ты же знаш.

— Добрі, няню, — повідат гречні Юльчык.

І пішол спокійні отец до свойой роботы, а дітина остала на тым місци, де полуднували.

До самого змерку орал, бо хтіл докінчыти, а уж як ся запотемрило, вернул ся за Юльчыком.

Дітины не было. Зачал кричати, кликати – нихто ся не одзывал. Лем темний ліс муром стоял пред його очами, і лем узкій срібний гірскій потічок одбивал ся холодом од блиску місяця. Подал ся на другє, сусідскє поле...

— Юльцю! Юльцю! — кричыт в розпачы. Та в одповіди – німа, холодна темрява.

„Дітина, ачий, пішла домів." – шмиґнула полна надіі мысель.

Та дома хлопчыка не было.

— Де Юльчык? — збіліла мати, – і розпачливий крик розорвал холодну осінню ніч над Волівцьом.

Ціле село з тырвогом чекало свитаня, жебы іти глядати в лісі малого. Та гляданя дітины першого дня ся не повело. І на другій ден нихто в селі нич не робил. – Вшыткы, хто лем міг, ішол до ліса.

Не ішол глядати Юльчыка єден лем чловек – священник. Він як чул, же пропала дітина, – впал на коліна і щыро благал в молитві:

— Господи! Одверний кару од мойой отары! Господи! Не дай пропасти невинній души! Господи! Захорон невиннятко од хыжых звірів! Господи, кєд лем миліст Твоя – поратуй!

А в неділю заповіл священник вшыткым до єдного зыйти ся до церкви на спільну Службу Божу за тото, жебы найти дітину.

Як николи, в храмі было велелюдно, тырвожно і напружено. Як николи, вшыткы спільном молитвом єднодумно волали о допомогу. А по Службі Божій братство з коругвами, за братством – священник в облачыню, хористы, вшыткы парафіяне рушыли до ліса. По дорозі цілий час сьпівали пісні до Богородиці.

Перед лісом ся затримали. Священник зас зо вшыткым людом зачал ся молити, а пак наказал іти догоры, в ліс, вздолж гірского потічка, бо лем там він мал надію найти хоц бы даякы шліды. – Од часу зникніня дітины уж доходил тыжден пізной, холодной осени.

Ліс был густий і неприступний. Ту не лем не заходил чловек – в такы дебрі навет великій звір ся не заганял. Та люде вперто ішли за священником, бо він мал тверду впев-

неніст. Хтоси уж знемагал і зневірил ся, та пізріл на Юльчыкову маму, і зас дер ся горі.

Вышли на невеличку гірску поляну. Она была так высоко, што вырівнювала ся якраз зо сонцьом, што заходило. А оно щедро заляло єй своім передзахіднім промінь-ом. І ту враз вшыткы остолпіли од ввидженого. – В потічку, што выблискувал вшыткыма барвами червеного осіннього сонця, бавил ся камінчыками... веселий Юльчык.

Од пережытого за тот, такой цілий тыжден, і од ввидженого люде стояли гейбы заворожены. Каждий розуміл, же ту ся штоси діє.

До хлопчыка підышол священник.

— Што ты ту робиш, Юльчыку, — зьвідал лагідно.

— Бавлю ся.

— Чом ты ту ся бавиш, Юльцю?

— Я з Михалком ся бавлю!

— З якым Михалком?

— З моім сусідом. Вы што, іґомость, мого Михалка не знате? Вы же його хоронили.

— Так, Юльцю, Михалко вмер.

— Ні, не вмер Михалко, – вы го похоронили, але він не вмер. Він жывий, він ту, зо мном, – што, вы го не видите?

— Ход, хлопчыку, підеме домів, до мамы, до няня, ход маленькій!

— Ні, не піду я домів, — операт ся дітина. — Я не лишу Михалка.

— А што ты будеш іл?

— Мі Михалко приносит ягідкы, тепле молочко, я не голоден! Я сплю з Михалком під великом теплом перином, так, як дома! Мі добрі ту! Я никде не піду!

Священник взял дітину на рукы і понюс до занімілого вітця.

На другу неділю священник одправил подячний молебен, а тіж за здоровля Юльчыка.

* * *

Ци не сто років минуло од того часу.

Памятают Лемкы вшыткы тырвогы, якы довело ся ім перейти за свого жытя: і страшне выгнаня, „Віслу", і поневераня по сьвіту, і голод, але памятают і розповіди про тоту дивну для нас, люди, історию. А ци дивну? Ци же мы, люде, ограничены в своім сьвітопознаню?

В чымси ту єдным все же є правда.

Незвычайну правдиву історию Авторка прожываюча в Україні записала по україньскы. На лемківску бесіду перевьюл Петро Мурянка. Наголовок *Юльчык* подано одредакцийні.

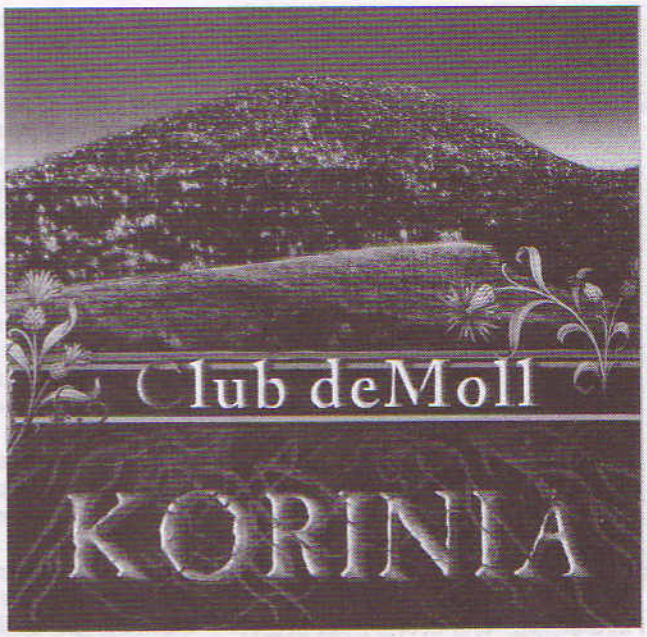

Клюб деМоль і його „Коріня"

Явило ся нове CD з награньом лемківскых пісень і сьпіванок, якє мі, Петрови Трохановскому, барз незручні презентувати. Чом же то?

Отже членами групы Клюб деМоль сут (як чытам за порядком з выданя): Демко Трохановскій, Андрий Трохановскій, Сусанна Яра, Юлія Трохановска, Ігор Трохановскій і Зіґфрідус фон Сідліц (Sigfridus von Seidlitz). Четверо з них то моі діти. І якже мі в тій ситуациі обьєктывні о явиску писати.

А явиско то є. Уж поминме позитывне значыня понятя „явиско", а речме, же явило ся оно барз несподівано. Діти грали і сьпівали од двох років в „Лемківскій Корчмі" в Кренициі. Гості бывают гын преріжны. Нашли ся серед них свого часу такы люде як штырьократний олімпійчык, лыжвяр Павел Зиґмунт, креничан родом, як Михал Кайді (Kajdy), заворожений тым і сесым шалений Мадяр. *З ничого-нич* запропонували награня *цедечкы*, як гварят Руснакы за хырбетом Бескіда. І пішло!

Не буду нич гварил о артистычній страні, бо, заправды, мі не выпадат (хоц – субьєктывні – мило мя діти заскочыли). Та велькым плюсом награня є його професийніст, барз выразне, чысте звучаня так сьпіву як і інструментальной страны. Велькым тіж плюсом є вымова текстів, де лемківскы „л" і „ы" сут направду лемківскы (но може за малыма выняткамі, де сьпівают не-Лемкы). Під тым взглядом то евенемент на нашым рынку, гідний нашлідуваня. Награня вышльо наразі в малым (300 штук), для знаємых, накладі. Коли дотиснут веце – не знам. Не знам тіж деякых інчых, може і важных справ. (пт)

Petro Skrijka, NIKIFOR (EPIFAN DROWNIAK) I JEGO RYSUNKI OŁÓWKIEM, Wydawnictwo Platan, Kraków 2006, str. 150, ISBN 83-89711-01-X

Книжка ділит ся ґенеральні на дві части – тексты (стороны од 7 до 104, в тым два вершы Гарасимовича) і репродукциі рысунків, в числі 57 (стор. 105 – 147) – вшыткы з приватниой колекциі Автора, як чытаме на єдній з першых сторін. Текстова част складат ся з кілкох меньшых розділів і двох векшых: *Bajka o Nikiforze i jego epoce* та *Wprowadzenie do jego malarskiego świata*. І...

Дале не барз знам сой порадити. Бо ціла до чытаня част – то не сухій текст (як бы мож внескувати зо загального наголовка), а радше якбы сьвіт чудовой байкы, есею, што душу щыпат. Вельо поетычной філософіі, яку не так легко взяти на варштат, з якой не даст ся поурывати окремы уступы, мысли і судити з них о цілости. А преці на якысу вельку презентацию мы ту, на Выданичій Поличці, зо заложыня не прирыхтуваны.

Знам добрі, з мого саноцкого періоду, брата Автора, та зо самым ним стрітил єм ся лем принагідні, з раз, може з двараз. Товды уж професорувал він в Кракові. Походит знад срібнолентого Сану, з барз патріотычной україньскої родини. Чом о тым споминам, звертам увагу на национальну страну Автора?

Бо хцу повісти, же в книжці Петра Скрійкы неє нич з львівского (дайме на то) нахальства, експансийности, што так рясно, густо нашмарювали публикациі, особливі в час старань о памятник Никыфора в Креници, як і в час його одкрытя. Автор отверат книжку в конвенциі – так бы мовити – лемківскій. В першым акапіті чытаме:

Siedział na murku z pochyloną głową nad skrawkiem białego papieru. (...) Co chwilę poprawiał okulary przywiązane sznurkiem do duszy, by nie spadały mu z oczu pamięci. – Ne masz nycz na paperi – powiedziałem do niego, robiąc aluzję do czystej kartki. – Mam wszytko – odburknął mi spod nosa. – Jak on biedak bełkocze, mówiły do siebie dwie damy. A potem szeptem. – Ten młody też. Pewnie i on jest głuchoniemy. – Ale rozumieją się – dopowiedziała druga.

А кус дале, кєд Никыфор лишыл свого спілбесідника, кєд **не было го уж на мурку**:

(...) Wysoko na niebie zawisło słońce. Całkiem podobne do aureoli z ikon. Machało spokojnie złotymi skrzydlami i melodyjnie ćwierkało jak skowronek. Najwidoczniej pustą ulicę pomyliło z niwą orną. A cerkiew z oraczem idącym powoli za pługiem. Miało dużo czasu, by całą pieśń wyśpiewać. Śpiewało, że będzie znowu obfite żniwo na łemkowskich niwach i orkisz urodzi dorodne ziarno. Potem ucichło na chwilę, by lepiej wsłuchać się w echo Łemków: ...Żniwo będzie nasze, ale inni żniwiarze wyjdą do niego z sierpami i oni żąć będą na naszych niwach... Taką pieśnią odpowiadali skowronkowi wiosną 1947 roku podczas akcji „Wisła", gdy na zawsze opuszczali Łemkowynę. Oni odjechali, ale echo ich pieśni zostało i błąkało się samotnie po górach i lasach.

А шувні дале (стор. 74-75):

Lasy pozostawiał zawsze na swoim miejscu, z dala na horyzoncie, wytyczając nimi granice swoich obrazków. Nie chciał ich blisko. Wiedział, że w lasach są groźne dzikie zwierzęta i zbóje, opryszki, że są tam, w dziuplach starych drzew, także duchy wysiedlonych Łemków, bo bardzo lubili swoje lasy i Bóg pozwolił im tam żyć po śmierci, by nie poniewierali się po obcej ziemi. Musieli więc kryć się w lasach, by ich znowu nie wygnano.

Гарде, правда?! І якє хосенне – „прешварцуване" спрытні і „мимовільні" польскым языком до польскых умів. Правда, прешварцуваного є там веце і не лем до польскых умів. Але є то зроблене інтеліґентні, з талантом, речы інакше – не нахально. Повісте: акуратні тым способом вдіяти мож веце, акуратні – змысніст то обоюду остра зброя. Гей, але никого не зопреш ньом орудувати. Ай, по другє: кажда рука к собі крива. І того сперати ани ніт смысла.

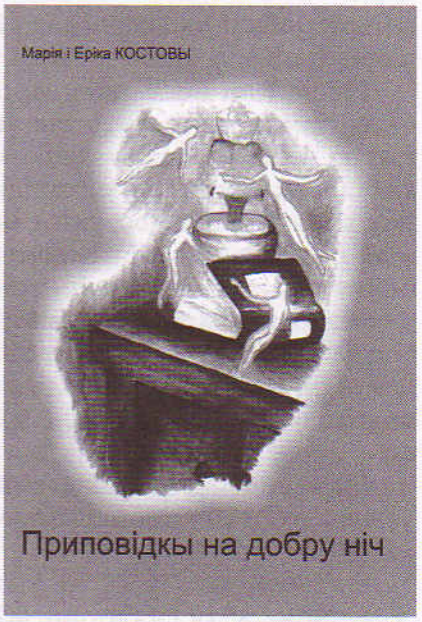

Марія і Еріка Костовы, ПРИПОВІДКЫ НА ДОБРУ НІЧ, Выд. „Русин і Народны Новинкы", Пряшів 2006, стор. 112, ISBN 80-88769-73-6

Незвычайна то книжка. Незвычайна не так своїм змістом, хоц і під тым взглядом барз добра, як фактом, же створили ю дві сестры, *котры* – як пише во прекрасным вступі Др К. Копорова – *подля медициньскых прогноз уж не мали быти медже нами, бо дохторе ім предповідали найвеце сім років жытя*. Гнеска мают по двадцет пару років. Жыют в русиньскым селі Курів, через границю сусідуючым з нашом Мушынком. Дни проводят на інвалідскых возиках, не годни самодільні ся ани пожывити, прото полны внутрішньой духовой силы. Силы, в котру вірили і піддвигували родиче, котру достерегли місцевы учытеле і спричынили ся до того, же сестры опанували проґрам основной школы. Пак, уж завдякы чытаню, самоосьвіті далеко перевыжшыли тот рівень. Зачали творити. Мария писати, Еріка малювати (хоц в збірці ньом ілюструваній находиме і єдну приповідку Ерікы).

Дана збірка поділена є на три розділы: *Небесны приповідкы*, *Приповідкы з природы* і *О звірятах і людьох*. Враз сімнадцет приповідок, од котрых биє велика теплота, надія, віра в доброту сьвіта. Кєд взяти до увагы жытьову ситуацию Авторок, кєд взяти до увагы люди, *котры ся* – як пише в слові о собі Мария – *на возичкарів позерают даколи барз чудні*, треба ся низко вклонити тій силі духа, што еманує так зо вшыткого Нима твореного, як і з добра вмі-

щеного в самых Них, напротив тому, што несе каждий Іх незавидний ден. Якій глубого, пронимаючо характеризуют:

(...) Нерада бесідую людьом о собі і о своіх проблемах – повідат Мария, – *зато єм добрым слухательом другых. І кєд не можу помочы, люблю выслухати страплінь другого, хоц моі страпліня, але і тугы і сны мало хто знає.*

(...) Жыю свій жывот, якій мі был наділений, – гварит Еріка – *і намагам ся каждий його ден выполнити чымси хосенным, жебым раз могла повісти:* ***Дякую, же єм ту могла быти...***

Мы дякуєме – повідам за цілий наш сьвіт, – дякуєме Вам за таку прекрасну науку.

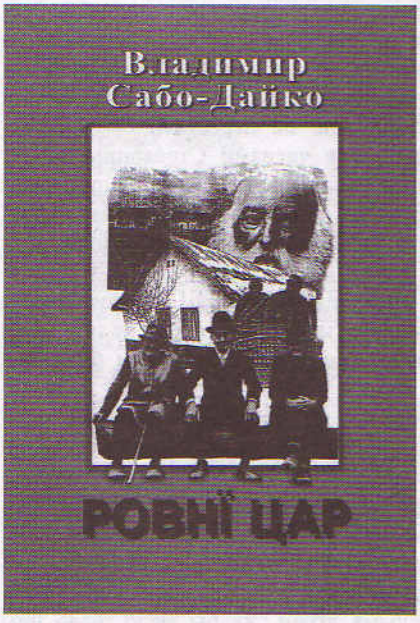

Владимир Сабо-Дайко, РОВНІ ЦАР, Приповедки за дзеци, „Руске Слово" Нови Сад 2005, стор. 56, ISBN 86-7105-150-1

Збірка байок – приповідок, руснацкого автора старшого поколіня (роджений 9 листопада 1928 рока в Коцурі). Надтыркую о тым, жебы „постаріти" іщы о єдно, ци два поколіня метрику його приповідок, котры зачынат такым адде вступом:

Я тото чул од моєй баби, а вона од своєй прабаби; ей прабаба од своєй чукунбаби, хтора ту до Бачки пришла з родичами зоз Ґорніци. Прето шицко тото цо вам випроповедам чиста правда. Ніч не видумане.

Очывидні, тото родословія належно принимати з легкым прижмуріньом ока. Бо кєд бы приповідкы оны походили од чукунбабы, што до Бачкы з Ґорніцы (з Карпат) пришла, товды богатыр тых приповідок мал бы ся звати не Ровнї (рівні, рівнины), а Верхів Цар... А може інакше треба сой тото выводити? Може заправды даколи давно, барз давно, іщы за чукунбабы звал ся він Верхів Цар, але кєд Ґорніца од прабабы до прабабы зачала ся уж тратити в безконечній непамяти, кєд пред очами од далекых уж поколінь была лем рівнина і рівнина, безконечна як непамят рівнина, товды і Верхів Цар стал ся Ровнї Цар. Пришол ту з нима, не лишыл іх самых, жебы ся скытали безпомічны серед чуджого шыроко сьвіта. Роками-віками был ту з Руснаками, боронил пред всякым нещестьом. На тій, отчій уж земли, на тій, рідній уж од давен-давна рівнині – ровні. Товды і был він, уж од непамяти – Ровнї Цар, іх Цар – не даючий ся видіти, але вездесущий народний опікун.

І тым способом такой уж єм приближыл – до якого сьвіта заведе чытателя пропонувана збірка байок-приповідок. Причынити іщы ґу тому, же ілюструвана через молодых люди, учеників VI – VIII кляс, вводит теплий, непідроблений климат.

Є в книжечці єдна іщы хосенна од практычной страны справа. То словничок старых слів, поміщаний долов каждой страниці тексту. Треба го однести першом міром ґу адресатови, молодому чытательови. Та ци лем? Ци нас, немолодых уж, і ту в Лемковині, ци в лемківскым розсіяным роді не годни ґыдзґати принесены з Ґорніцы і по чверт тисячу років захованы, такы слова, як: шафлїк (шафлик), шпуляр (ткацкій прибір – геге, і нам треба тлумачыти), румеґац (румеґати), лампаш, коляї (шліды по колесах), ступаї (шліды по стопах), санїца (саниця), скляґац /ше/ (знемочы, змучыти ся), югаше. І так дале, і так дале.

Jan Gajur, SŁOŃCE ZACHODZI NAD ŁEMKOWSZCZYZNĄ, Wydawnictwo Arete II, Krosno 2006, str. 194, ISBN 83-89688-07-7

Третій і остатній, як інформує сам Автор, том *сентиментальной подорожы по Лемковині*. О першым томі писал єм, як памятате (хто памятат) в 82. номері „Бесіды", о другым же цілком недавно, бо лем в остатній перед том „Бесіді" (Нр 93). Моє писаня, його час, оддавало меньше-більше сам выдааничий цикль книжок Ґаюра. Бесідую о тым, бо хцу акуратні

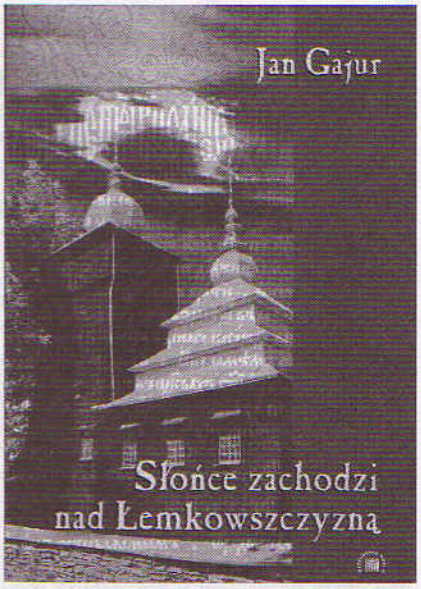

підкріслити час являня ся тых выдань, звернути увагу на факт, што третій том явил ся по другым барз скоро. Аж зачудуваня бере – як скоро, і то кобылами, Автор „перемахнул" вшыткы села західньой Лемковины. Ци заправды перемахнул?

Чытаючы остатній том Ґаюра, односит ся вражыня, же його автентычна сентиментальна подорож то „піц на воду". Автор водил лем пальцьом по мапі, і то барз неуважні, без ґеоґрафічного таланту, затятя. Вказує на тото м.ін. такій фраґмент (Автор іде з Королевы Руской, через Богушу до Білцаревы):

Nie minęło pięć dni a znalazłem się w Binczarowej. Nad tą samą rzeczką. Na tej samej drodze. (стор. 178).

Дорога, гей, тота сама, але вода тече в противну сторону. Не полапал ся, бідний на мапі.

Та тота безориєнтация то іщы не преступство. Але є ним уж тверджыня (за екзотычно-патріотычном Пєрадзком), же шолтыство в Білцареві продано... *szlachcicowi Stanisławowi Truchanowiczowi* (179). Тым способом шолтысе на лемківскых селах, не лем в Білцареві – то істинны Полякы.

Такых плям є в выданю вельо, купа. Однесу ся до них дакус шырше в річнику „Almanach Diecezjalny 2006" (выйде в марци), де явит ся омовліня цілости. Ту прагну іщы звернути увагу на ясну сторону того третього тому. Є в ним вельо, веце як в попередніх томах, міцных слів спілчутя для нашой незавидной долі. Шкода, же приповідкова (уж не щыпкы – а цілы пригорщы) гірчыця запаскудила сесу бочку меду, яку Автор хтіл (?) дарувати Чытательови. **(пт)**

Краківскій Бурсак

❁ КРАКІВ – СТОЛИЦЯ КУЛЬТУРЫ НЕ ЛЕМ ПОЛЯКІВ ❁ СТУДЕНТСКА СТРАНИЧКА ❁

Аж ся ехо несло...

Што за груден того рока был в Кракові.... Найстаршы краківскы Лемкы такого не памятают. І то не про зиму, ани не про снігы, бо тых ани на лікарство не дізрил, хоц студенты радо бы іх привитали, товды хоц єст выглумачыня на занятя ся спізнити – трамвай не переіхал, бо задуло торы на нич... Але про сніг того грудня мож было забыти. Зато Краків не міг забыти про Лемків. Самы ся пхали де лем могли, жебы гев свій слід лишыти. Такій то уж дожертий і експансивний нарід, головні як осцилює деси медже 18 а 26 (часом 30) роком, то паношыт ся і паношыт безстыдні в тій давній польскій столици, як бы єй хтіл конечні для Лемковины переняти. А іщы жарты собі з того робит, же то Краків заложений през лемківского Князя Кряка.

Но, але прецін хтоси тому мусит быти винний, бо інакше треба бы было молодых Лемків посудити о націоналізм, а такого в "Бесіді" напечатати не годен, зараз бы хтоси повіл, же ся зукраінщыли в тым Кракові. Бо як то Лемкы націоналісты... та де там... та хто такє виділ і чул. А же часом молоды зо свойой молодой дурноты синьо-помаранчово-зеленом фаном помахают, же медведьом кус пострашат, то лем хыбаль на Ждыньскій Ватрі, бо нервы ім уж пущают і товды не розум лем дурне наслідуваня нима кєрує. Но бо як три дни серед націоналістів сідиш, то кым ся стаєш? Але в Кракові? Та де, та ту уж цівком Європа, головы на карку не од парады і де там про XIX–вічний націоналізм бесідувати, коли ту уж XXI вік полном ґамбом – толеранция, елеґянция, лемківско-украінско-польска консолідация. Лем же так як в Біблиі, остатні стают ся першыма, або як в постмодернізмі, тото што є на ранті вартат більшой увагы як тото што в центрі. Но і так повело ся Лемкам, ой повело, хоц Вісла прецін през Краків плыне. Але молоды якоси тым ся уж так не перенимают, навет часом над ньом шпацируют і на Вавель по Службі Божій в неділю цілом купом зазрят. Бо они експансивны, як то молодіст, деликатні але покусьцьок, покусьцьок...

Но і зас признати ся треба до експансиі і як суцо єй выглумачыти так, жебы пред нащадками потім ся не ганьбити. Бо як світ світом Лемкы были найбарже цивілізуваным племеном в Європі, то як тепер тото зміняти на якісий недостойний європскої авангарды модель. Но та глядайме винного лемківскої експансиі. Та і глядати не треба, вшытко одраз відоме. Винне єст, як все, Міністерство Внутрішніх Діл РП. Гей, гей. Каждий зна, же там ся рішат кому додати, кому одобрати, кого выпустити, а кого притримати. А же то не в Кракові лем в Варшаві (бо там преці тепер польска столиця), то і контроля над краківскыма Лемками не аж така, жебы по свойому кус не порядили. Та в кінци по долгых роках як сліпій курі зерно, трафило ся і Лемкам, же ім не одобрано, лем кус дано. І тото старчыло для цілого замішаня в Кракові. Но так, але як ясно не выглумачу чом і як, то фурт не буде знатя, чом Міністерство причынило ся до лемківского грудня в Кракові.

А так, просто, як все...грошы. Міністерство, о чудо чудес, признало в 2006 р. інвестицийны грошы не лем тым найсильнійшым меншынам, котры мают свої школы, домы культуры, ітд., лем "капнуло" кус і Лемкам на ремонт "Руской Бурсы" в Ґорлицях. Не смотрячы, же бурса фурт не вернула правні в лемківскы рукы, заряд Стоваришыня "Руска Бурса" розплянувал і зачал реалізувати перший етап ремонту старого, але як важного символічні будынку. Но а як ремонт, то і будынок не до ужыткуваня. І што ту робити з програмовым пляном діяльности Руской Бурсы, котрий мусит быти выконаний, бо зас... Міністерство, пред котрым зо вшыткого мус ся розрахувати. Но і уж зме близко, близко. Преці знаме, же горлицкы бурсакы, котры колиси як діти вчыли ся і выступували на бурсяній сцені, в атмосфері того історичного будынку вчыли ся лемківского патріотызму, тепер сут в більшости краківскыма бурсаками. Але не перестали быти і горлицкыма. Част з них є уж членами Стоваришыня, сут актывны, берут участ в більшости бурсяных імпрез, самы іх організуют. Та і заряд Стоваришыня "Руска Бурса" міцно єст повязаний з Краковом. Но і уж зрозуміле як ся має дотация Міністерства для Руской Бурсы до лемківского грудньового замішаня в Кракові. Бо чом бы не зорґанізувати програмовых імпрез в Кракові, коли в бурсі не мож. Най і Краків звеселит ся лемківском пісньом і словом.

Зачало ся од переізду през Краків лемківскых діти, котры были на гостині в Пані Президентовой Качыньской в президентскым палаци в Варшаві. Запрошены з нагоды Миколая мали як раз тіж припадкову стрічу на подвірци палацу з украінском делеґяцийом – головом Верховной Рады Украіны, Олександром Морозом, котрий по офіцийній візиті в Президента Качыньского захотіл сфотографувати ся з лемківскыма дітми. Як бы мало было іщы несподіванок, нанятий през Руску Бурсу бус, попсул ся і діти мусіли єдну ніч ночувати в Варшаві. В поворотній дорозі в Горы вступили до Кракова. Адже ту ціле 5 років студювала на лемківскій филології іх учытелька – п. мґр Орина Гутыряк, під опіком котрой провели тоты два выняткови для них дни.

Тыжден пізнійше уж ден по дни штоси важного для Лемків діяло ся в Підвавельскым граді. Про Велию писала не буду, бо Олена з Варком уж ся потрудили і написали, як то молодеж празднувала тоту Предсвяточну стрічу.

Натоміст мусово кус шырше речы про наукову конференцию, котру зорґанізувало Стоваришыня "Руска Бурса" во спілпраци з Інститутом Неофілології Педаґоґічной Академіі, в поміщынях котрой (головні в сали лемківского языка) в днях 18-19 грудня проходили конференцийны сесиі. Конференция вела ся на тему ***Дилемы лемківской достоменности – історичний, культуровий, языковий, громадскій аспект.*** Протягом двох дни проведены были штыри науковы сесиі, в часі котрых выголошено 14 пілгодинных доповіди. По каждій сесиі участникы дискутували над представленыма в доповідях проблемами. На

характер конференциі в великій ступени влиял факт, же доповідачами, попри узнаных в просторі лемкознавства спеціялістах, были тіж декотры студенты і выпустникы філології росийской з лемківско-русиньскым языком. З великым заанґажуваньом представляли дебютанты свої першы науковы досліджыня, част з них в лемківскым языку. З заінтересуваньом і жычливістю слухали іх не лем приятелі-студенты, але тіж спеціялісты-науковці, котры барз позытывні оцінили факт участи в конференциі молодых дослідників.

Конференцию торжественно отворила Пані Директор Інституту Неофілології, Проф. Дорота Дзєвановска, котра высловила радіст з причыны спілучасти Інституту в організациі конференциі, надію на дальше розвитя лемкознавчых досліджынь і студий на Педагогічній Академіі в Кракові і желала участникам хосенных обрад. З офіцийным привитаньом участників конференциі выступил тіж полномічник Малопольского Воєводы до справ національных і етнічных меншын, Кшыштоф Новаковскі. Высловлюючы сатисфакцию з причыны довершыня так важного наукового предпринятя додал, же як історик, котрий спеціялізує ся в лемківскых і украінскых квестиях, охочо бы выступил як участник а не лем як запрошений гіст конференциі. Тото застережыня напевно буде взяте під увагу през організаторів наступных того тыпу науковых імпрез.

- І сесия – дополудньова в дни 18 грудня

Концентрувала ся на історичных і релігійных проблемах, предо вшыткым в аспекті влияня офіцийных чынників на формуваня лемківскої самосвідомости.

Вводячом до цілости конференцийной проблематыкы была доповід доктора Анджея Зємбы з Інституту Американістикы і Польонійных Студий ЯУ *Лемкы як обєкт політычной маніпуляциі.* Референт вказал як ріжны групы політычного інтересу прібывали влияти і маніпулювати свідомістю лемківскых хлопів для осягніня власных політычых цілів. Вказаня обсягу веденых маніпуляций в історичній перспектыві створило шырше поле рефлексиі для зрозумліня сучасных дилем в просторі достоменности Лемків.

Др Анна Крохмаль, історик з Головной Дирекциі Державных Архівів в Варшаві сконцентрувала ся на справі значыня релігіі в формуваню ся достоменности Лемків в XIX і XX в. На основі архівных материялів вказала она влияня грецькокатолицкой, а в окрисленых періодах тіж православной церкви на етнічны самооціны серед лемківскої інтелігенциі і селян.

Подібний напрям розумуваня інспірувал мгр Анджеліку Новак, котра в своій доповіди *Церков грецькокатолицка і Церков православна на Підкарпатю в роках 1956-1999 і влияня тых церков на лемківску достоменність* зосередила ся на вказаню великого значыня обох східніх Церков для утриманя і розвитя етнічной свідомости серед Лемків в повыселенчій реальности.

Уміщыня сучасных еманципацийных стремлінь Лемків в контексті загальнорусиньского етнічного руху было предметом рефлексий мгр Себастяна Дубєля. Його доповід *Лемкы а русиньскій рух* оснувана была на досліджынях шыроко поймуваного розвитя русиньского руху в історичній і сучасній перспектыві, якы провюл молодий дослідник в рамках свойой магістерской працы.

- ІІ сесия – пополудньова в дни 18 грудня

Зосередила ся на языкознавчых проблемах. Важным введіньом до той проблематыкы мала быти доповід проф. Генрика Фонтаньского (надослана, але не выголошена) *Актуальны проблемы кодифікациі лемківского языка в загальнорусиньскым контексті.* Автор вказал обсяг языковых квестий, якы возникли в процесі реалізациі препозиций двох медженародных конґресів русиньского языка. Принятя принципу про регіональну стандаризацию окремых версий русиньского языка - лемківской в Польщи, Пряшівскых Русинів на Словациі, підкарпатской на Украіні і войводінской (уж істнуючой) в Югославіі – з доцільовым стремліньом до створіня з тых версий спільного *коіне,* в практыці створило конкретны соціолінгвістычны проблемы, котры остали представлены в контексті дискусий над достоменністю в русиньскым кругу.

Дві інчы языкознавчы доповіди были презентацийом теперішнього стану розвитя лемківского языка як выкладового а тіж як языка піддаваного дослідничій рефлексиі на напрямі студий росийской філології з русиньско-лемківскым языком на Педагогічній Академіі в Кракові. Дві першы выпустниці того напряму представили в выголошеных в лемківскым языку доповідях, проблемы, якыма ся занимали в своіх дипльомовых лемкознавчых працах, котры писали під надзором проф. Фонтаньского.

Мгр Орина Гутыряк занимала ся часословныма категориями посилкуючы ся теорийом функціонально-комунікацийной граматыкы Ґ. Золотовой. За текстову основу приняла тлумачыня на сучасну версию лемківского языка дневника з Талергофу Теофіля Куриллы. В доповіди *Часословна реальніст Талергофа на основі „Дневника Лемка з Талергофа"* представила головны тезы свойой працы, обсяг проведеных аналіз і іх результаты.

Мгр Едита Плашевска (знана нам вшыткым Єфрозка), выходячы в своіх досліджынях з тых самых теоретычных основ, заняла ся анлізом текстовых функций часослов і окрисліньом тнз. комунікацийных реєстрів в лемківскых звіриньскых і анегдотычных байках. Внескы з проведеных аналіз запрезентувала коротко в доповіди *Текстовы функциі часослів в лемківскых байках.*

ІІІ сесия – дополудньова в дни 19 грудня

Была посвячена головні проявляню ся проблем достоменности в лемківскых культуровых текстах

Др Збігнєв Сятковскі запрезентувал доступну му в машынописі книжку споминів Петра Мурянкы *A Wisła dalej płynie* аналітычні вычысляючы тоты обшыри высловлюваных през автора емоций а тіж приниманы през него варштатово-реторичны рішыня, котры дозволили му на позазмістовым рівни зміцнити тото, што в змісті было сугестывным, словным зарысом позициі лемківскых выселенців. Позициі, яка мала свою, так глубоко і травматычні досвідчену през автора споминів контпозцию – польскых сусідів, котрым спомины ненароком сут дедикуваны.

В доповіди др Олены Дуць-Файфер *Аксіолоґізуваня етнічного простору в лемківскых культуровых текстах* вказане остало, як лемківска громадскіст радила собі з ментальным і ідеологічным преформуваньом основных антропологічных категорий, такых як простір, в етнічны категорії. Вказана етнонімічна еволюция, а головні повыселенчы пробы получыня символічных вартости з праґматычным простором егзистенциі традицийном методом аксіолоґізуваня, были інчым способом пізріня на дилемы достоменности сучасной Лемковины.

Наступна доповідачка, абсольвентка польоністыкы ЯУ, мгр Едита Ткач вказуючы стереотып Лемка-хлопа в культуровык текстах, рівночасно полемізувала з тым

стереотыпом, або стисло бесідуючы з преконаном про єднородний, выключні хлопскій характер лемківской культуры. Выходячы од історичных фактів, якы засвідчали про высоку і важну позицию лемківской інтеліґенциі уж в XIX в., але тіж і скорше, авторка зосередила ся в ґідній ступени на вказаню явиск сучасной культуры, котрых основы не выводят ся з лемківского традицийного фолклору, лем сут они паралельны до явиск вызначеных през авангардовы напрямы в окружаючых культурах.

Остатня дополудньова доповід, выголошена по лемківскы през Олену Дуць – студентку росийской філології з русиньско-лемківскым языком, тычыл ся явиск і процесів в сучасній лемківскій культурі, котры мож постерігати як своєрідний одроджыньовий феномен. Текст *Лемківска культура – феномен одроджыня в днешнім світі* мал предо вшыткым презентуючо-аналітычний характер, хоц не бракло в ним оцін і опертых на внесках прогноз.

- IV сесия – пополудньова в дни 19 грудня

Была презентацийом трьох політологічно-соціологічных доповіди.

Перша, *Лемкы і Лемковина в II Речыпосполітій. Політычны квестиі,* выголошена през абсольвента політычных наук ЯУ мґр Пшемыслава Мазура, кореспондувал з запрезентуваном в першым дни конференциі доповідю др. Зємбы. Концентруючы ся головні на украінскій політыці в однесіню до Лемків, автор вказал новы, выведены з архівных материялів факты чысленных маніпуляций і выоначынь стосуваных в меджевойню през украіньскых діячи в рамках тнз. "усвідомляючой акциі" на Лемковині.

Др Єва Міхна в быстродумній концепцийні аналізі выповіди русиньскых лідерів, котры списала в часі долголітніх досліджынь етнічных квестий серед Русинів на Словациі, в Польщи і на Украіні, вказала еволюцию конструктів в просторі достоменности тых же лідерів. На основі той аналізы дослідниця сформувала внескы про тнз. мінімум для достоменности, котре творит конечну для етнічного саморозпознаня ся спільнот основу.

Як остатня была представлена доповід Євы Казьмерчак, студенткы польоністыкы ПА і рівночасно студенткы філології росийской з русиньско-лемківскым языком. На основі проведеных през себе анкєтовых досліджынь, а тіж бесід-інтервю доповідачка запрезентувала барз інтересуючы, ілюструваны вельома безпосередніма выповідями, внескы на тему: *Лемкы в очах польской молодежи.* Тоты внескы не принесли на жаль за оптымістычного образу заінтересуваня і контакту з етнічном інчістю серед молодежи.

Олена Дуць презентує свою поезию.

По каждій сесиі проходила жыва і вельо значуча для основной темы конференциі дискусия. Сутьовом єй частю были важны дополніня і коментарі до выголошеных доповіди. Згромаджены бо участникы конференциі становили выборний круг специялістів в просторі презентуваной проблематыкы. Адже, головні молоды доповідачы, могли не лем одповідати на ставляны ім звіданя, але тіж збогатити свої знаня новыма інформациями, котры односят ся до предмету іх досліджынь, ортимати дополнюючы бібліоґрафічны вказівкы, або прібывати присмотрити ся проблемови з інчой як принята през них дослідничой перспектывы.

Неє ниякых вантпливости, же проблематыка конференциі была барз важна для зобраных участників. Свідчыт про тото жыве продолжыня дискусиі в часі спільной вечері, яку пришыкували організаторе на закінчыня конференциі. Принесла она тіж шырше заінтересуваня єй провідном темом, про што свідчат інтернетовы коментарі. Тексты выголошеных на конференциі доповіди будут опубликуваны в "Річнику Руской Бурсы 2007".

Але лемківскых імпрез в Кракові не был то іщы конец. Своєрідным завершыньом, ци може дополніньом конференциі был **авторскій вечер поезиі Олены Дуць.** Конференция скінчыла ся о пятій пополудни, а по вечері, о годині семій уж ціла громада лемківской молодежи і декотры іщы інчы поконференцийны гости зобрали ся в "Лемківскій хыжи" при уль. Страшевского. Місце выміряне на такы стрічы. Од недавна тото місце просторово-льокальово принесло до Кракова кавальчык Лемковины – в атмосфері, в конструкциі інтеріру і його прикрашыню, горіючій ватрі пеца, музыці. А і гостинніст ґаздів, особливі для Лемків є гев выняткова. Адже там зобрали ся в святомиколайскій вечер вшыткы любителі лемківского слова, пісні, пива, грітого вина (мали зме од ґаздів ціновy промоцию з той нагоды), жебы в лірычній атмосфері провести спільні час аж до пізных нічных годин. Авторка запрезентувала в концептуальнотемовій перспектывы свої вершы, вказуючы, як будували ся они докола деякых архетыпів, вертаючых на ріжных етапах жытьовых досвідчынь в новій емоцийній формі, творячы контінуум дозріваня. В другій части свойой поетыцкой презентациі (по перерві на лемківскы співы) авторка чытала свої найновійшы вершы, называючы іх етапом перервы/кризису в своім творчым і жытьовым дозріваню. Атмосфера поглубленой лірычной рефлексиі неодолга остала заступлена барже свобідном бесідом, а предо вшыткым неодлучным при такых стрічах співом. Репертуар был барз ріжнородний – од поезиі співаной през коляды, аж до популярных лемкківскых "шляґерів". Молодеж нияк не могла розыйти ся домів, а по тій імпрезі тяжко было бы підртимати тезу, же молоды не любят поезиі.

Дальшы грудньовы імпрезы Руской Бурсы завершыли ся уж в Ґорлицях. А Краківскы бурсакы тіж брали в них участ. Бо молодіст потрібує стріч, спілбытя, духового спілрозвиваня, бо лемківска молодіст потрібує лемківской атмосферы в тым спілбытю і творит єй всяди там, де актуальні ся находит. **(„O")**

Предсвяточна стріча в Кракові

Як певно вшыткы уж знают, при кінци зышлого рока в будынку Руской Бурсы зачал ся ремонт. Все, коли приїзджаме до Ґорлиц і маме хвильку часу ідеме під бурсу, жебы хоц през пліт посмотрити, што там нове. Знаючы про ремонт, з велич цєкавістю пішли сме, деси в листпопаді, під бурсу, а гын чудо - вшытко розкопане і розрыте! Нам, як все, припала орґанізация Предсвяточной стрічы. Видячы бурсу в такым стані, ствердили сме, же „велиі" в Бурсі того рока ся не зробит.

Так ци інакше, згідні з програмом імпрезу треба было зробити. Ствердили сме, же хыбаль найліпше выйде нам тото в Кракові.

Вызначыли сме дату, зарезервували клюбову салю і зробили листу річи до купліня. Вказало ся, же на велию каждий хоче прити. Барз нас тото втішыло, лем одкаль мы студенты мали сме взяти тівко горци і як си дати раду з перевезіньом такых великых закупів.

Помогла нам тета. Ославленом уж червеном «Пандом» поіхали сме до гіпермаркета. Купуваня вшыткого заняло нам добрых пару годин і ледво сме помістили тоты річы в авті.

В пятницю, 15 грудня, з самого рана полетіли сме до гуртожытка «Акрополь». Ждала там нас уж Настка. Но і зачало ся! Жебы дашто вварити, треба мати в чым. Ходили сме од покою до покою і пожычали сме горці, пательні, лжыці , мисята і інче ґратя. Як сме уж вшытко мали, взяли сме ся остро за роботу - краяли сме, скрептали, мішали, аж в кінци праві вшытко было готове. Наша велия зробила великє замішаня, бо іщы нихто в тым гуртожытку не виділ тівко ідла нараз. Зараз по полудни вшытко было зроблене, лишыли ся лем перогы.

Вечером дівчата зобрали ся ліпити перогы, а хлопчыска прикрашали салю і уставляли столы.

О семій сіли сме до вечері. Треба повісти, же было нас вельо, пришло понад 30 осіб. Зачали сме од спільной молитвы, а потім вшыткы охочо, выголоджены як на правдиву велию, взяли ся за ідло. Был чеснок з сілю, ябко з медом, рыба, горох, фізола, капуста, грибы, кєселиця, бобалькы і очывидно все найбарже жданы перогы. Іли сме в трьох мисках, бо в єдній нияк бы ся не дало...Не забыли сме тіж о святочных обычаях, было сіно під пристералом і під столом, наймолодшый пастух крутил повереско і звязувал ним лжыці. Не было лем кота, жебы зісти бобалькы, бо як раз дівчат была купета, зато не бракло полазників.

Колядували сме до пізна, треба ся признати, же часом медже колядами перевинула ся даяка світска пісня. Чуючы спів, інчы студенты приходили до нас, вывідували ся хто мы і чудували ся вшыткому. Наша стріча ввела нас в магічний настрій Різдвяных Свят.

Олена і Варка

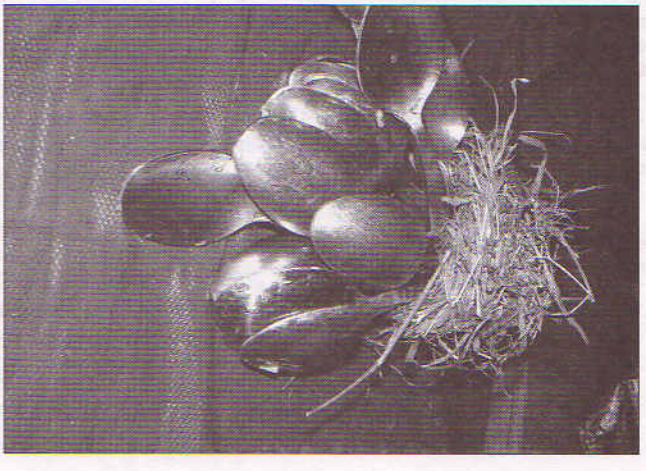

ТЕОДОР КУЗЯК

Дамскій ровер

Стрітили ся на дорозі Беньо і Гаскель, так ся привитали. Беньо был ровером, и то дамскым, што Гаскель зауважыл, и ся го звідує:

— Виджу, же-с набыл ровер, але по што дамскій?

— Йой, то дост долга історія – одповіл Беньо.

— Долга, не-долга, але мі єй оповідж – поцєкавил ся Гаскель.

— То было так — зачал Беньо. — Стрітил єм в кавярни Бетку, знаш тоту, што єй отец ма млин. Выпили сме каву и по погарі вина, то она гварит, жебым єй одпровадил домів, бо вечер, а сама боіт ся ити. – Но, чом бы ніт, прошу дуже. Запровадил єм єй під дім, а она гварит, жебым зашол до середины, бо родичів неє дома – поіхали до уйка на гостину. То єм зашол. Бетка зробила чай и поставила коняк.

Сідиме при столі и попиваме: раз чай, раз коняк, аж Бетка гварит: Йой Беню – як мі горячо. Но то здоймий сведер – гварю.

Зняла сведер, але за хвильку зас бесідує, же ій тепло.

— Но, здоймий блюзку.

Зняла, и сідит в гальці, бо спідницю зняла скорше, же ани-м не зауважыл коли.

По якысім часі зас нарікат, же ій горячо. Кый чорт – думам, я сіджу в убраню и під краватом, а мі не горячо, то ій повідам:

— Та воз и здоймий зо ся вшытко.

— И, што думаш?

Зошмарила вшытко, што мала ищы на собі, так же зістала голаголіцька – аж єм ся зачудував. А она смотрит на мя, смотрит, якоси так дивні, а потім повідат:

– Тепер коханий Беню – бер што лем хочеш.

То ся роззерам всяди, але не было нич цєкавого до взятя, аж як єм выходил з хыжы, то-м зауважыл на ґанку тот ровер, то-м взял.

Так тепер знаш юж, чого в мене дамскій ровер!

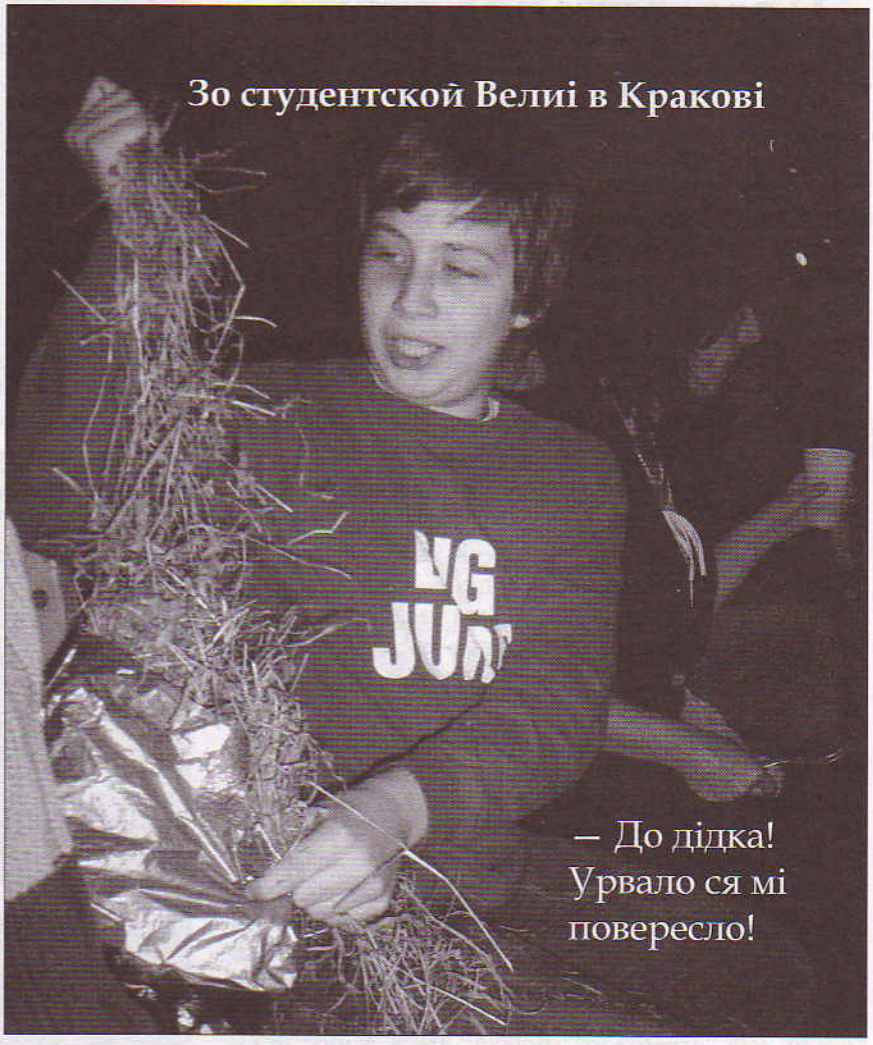

З антычных анекдот

Зьвідано Анахарзиса, якы кораблі сут найбеспечнійшы.

– Вытягнены на сушу – одповіл.

(Діоген Лаерций 1, 104)

В давных часах такє было розмилуваня люди в громаджыню маєтку, же Анахарзис на чьісе звіданя:

– До чого Грекы хоснуют пінязи? – одповіл:

– До рахуваня!

(Афінай 4, 159)

Хілон зьвіданий, чым ріжнят ся люде осьвічены од неосьвічених, одповіл:

– Добрыма видоками.

(Діоген Лаерций 1, 69)

Максим і Клим

— Не мал єм гнеска, Климе, ани єдной приємности.

— Каждого дня нарікаш, же не мал єс ани єдной приємности.

— Так, але гнеска мал єм іщы меньше як каждого дня.

✶

— Слабне мі памят, Максим.

— Одколи?

— Одколи што?

✶

— Не хцу, Климе, жебы хтонебуд мал клопіт з моім погребом, зато замовил єм сой труну.

— На коли буде готова?

✶

— Кєд іду до выходка, та беру зо собом дві ґазеты: „Ватру" до чытаня, а „Бесіду"...

— Не кінч, Максим, розумію, же твоя гузиця є барже вымагаюча од твойой головы.

ВАСИЛЬ СОЧКА-БОРЖАВИН

Патріот

Руснак,
Што Тису любит,
Латорицю и Тересву,
Мав бы свободным быти,
Як орел в Карпатах,
Мав бы и долю красну мати –
Легку, интересну,
Як чесный газда,
Вольный од людей проклятых.

Ужгород, 2006

Служити добрым людям

Я медитую з душов углубленнов
Про континент,
В котрый и я влюбленный...

Бо бы-м хотів,
жебы ученый атом
Служити добрым людям
не забыв,
Жебы Словак
Руснакови быв братом,
И Мадярови тоже братом быв.
Жебы они миролюбно жыли
И для Європы
Лем добро творили.
Но идентичность
свою сохранили!

2004

Честуйме и будуйме!

(выімок)

Благословенным будь
язык домашный,
Материнскый,
Язык народа мого,
язык русинскый!
Што нянькови быв
од дітинства милый
И предкам давным
од колыскы до могылы.

Ужгород 2004

Зо збірки „Любимий край"
Ужгород 2006

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Короткы мясничкы того рока, ой короткы. Іщы ся чловек добрі по Филипівці не омастил, а уж Федоровиця до двері дуркат! Я вірний православний християн, але мі дакус жаль. Но бо чом то піст все єднако долгій, а мясниці раз такы як суцо, а раз – як і того рока – коротись, прекоротись.

Не ходит мі уж, так дочыста, о самого себе, бо я привыкнений, я – ци піст, ци не піст – все постил. А тераз, як знате, лем душом ся кормлю, і тым способом заєдно во собі пощу. Так же я, што до мясниц, нич ту вельо не в аванґарді.

Але рад кукам на земличку зелену, бескідну (ай і на інчу, з конечности), рад єм позерати – як ся жытьом тішат соколятка нашы. І най ся лем тішат. Та – іщы веце дни, як кобас – як дідове гварили. Най і они, кєд так уж вышло, кус ся зміркуют. Чому рад буду. ***(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Freski rotundy w Horjanach „płaczą"* (Natałka Popowycz) – reportaż;
str. 7 – *Umiał nastawić lustro do świata* (Peter Krajňák) – słowo w rocznicę śmierci śp. Vasyla Turoka);
str. 8 – *Radość, która nie mieściła się we mnie* (Petro Trochanowskij) – relacja z uroczystości Preszowie;
str. 10 – *Łemkowskie cerkwie fascynują* (Petro Trochanowskij / Petro Basałyga) – reportaż z wystawy;
str. 11 – *Nagroda im. A. Duchnowycza* – ogłoszenie;
str. 12 – *Gładzi duszę i wlewa nadzieję* (Łuka Suk) – reportaż z imprezy w Legnicy;
str. 13 – *Przed nami Kongresy* (pt) – notka informacyjna;
str. 14 – *Gorzowskie Spotkania mają kryzys... za sobą* (Petro Trochanowskij) – reportaż z Gorzowa Wlkp.;
str. 18 – *Julczyk* (Maryja Horbal) – opowiadanie;
str. 19 – *Club de Mol i jego „Korinia"* (pt) – infromacja o nowej płycie z nagraniem łemkowskich piosenek;
str. 20 – „Z wydawniczej półki" – *Nikifor (Epifan Drowniak i jego rysunki ołówkiem* (Petro Skrijka); *Opowidania na dobru nicz* (Marija i Erika Kostovy); *Rovni car* (Władymir Sabo-Dajko, opowiadania dla dzieci), *Słońce zachodzi nad Łemkowszczyzną* (Jan Gajur, retrospekcje); str. 22 – *Aż się echo niosło* („O") – reportaż z imprez przeprowadzonych w środowisku studentów – Łem-ków w Krakowie (wkładka „Krakiwskij Bursak);
str. 25 – Przeświąteczne spotkanie w Krakowie (Ołena i Warka) – jw.;
str. 26 – *Damski rower* (Teodor Kuziak) – humoreska;
str. 27 – *Patriota, Służyć dobrym ludziom, Czcijmy i budujmy* (Wasyl Soczka-Borżawyn) – wiersze; *Miejsce na refleksje* (pt).

Na pierwszej stronie okładki: *...A Łemkowszczyzna w zimie rozmiłowana*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: *Cerkiew prawosławna p.w. Św. Włodzimierza w Krynicy-Zdroju* (1983-1996), foto: Piotr Basałyga

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Piotr Basałyga (fotoreporter) Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Damian Trochanowski (p.o. redaktora odpowiedzialnego) – e-mail: murianka@op.pl • Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. pocztowa 83 • Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł. Konto: PEKAO SA o/Legnica 03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 z dopiskiem: Na prenumeratę „Besidy"

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer wydano dzięki dotacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.03.03 08:07:36 -05'00'